

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. ДРАГОМАНОВА**

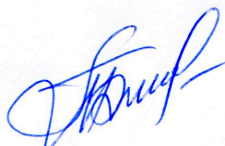
БЛИЗНЮК МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 378.147.091.31-051:[39+7.012]:004

**МЕТОДИЧНА СИСТЕМА НАВЧАННЯ ЕТНОДИЗАЙНУ
МАЙБУТНІХ ХУДОЖНИКІВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА
НА ОСНОВІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

13.00.02 – теорія та методика навчання
(технічні дисципліни)

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор
Корець Микола Савич,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, проректор з
науково-педагогічної та адміністративно-
господарської роботи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Оршанський Леонід Володимирович,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка, завідувач кафедри
технологічної та професійної освіти

доктор педагогічних наук, професор
Титаренко Валентина Петрівна,
Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г. Короленка, декан факультету
технологій і дизайну

доктор педагогічних наук, доцент
Руденченко Алла Андріївна,
Київська державна академія декоративно-
прикладного мистецтва і дизайну імені
Михайла Бойчука, декан факультету декоративно-
прикладного мистецтва

Захист відбудеться 27 грудня 2018 року об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.19 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий 26 листопада 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т.Б. Гуменюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Глобалізація створює принципово нову соціально-культурну, економічну реальність, де взаємозалежність різних сфер суспільної діяльності стає найбільш помітною. У законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Національній стратегії розвитку освіти на період до 2021 року» та інших нормативно-правових документах основною метою професійної освіти задекларовано підготовку кваліфікованого працівника відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного й відповідального з вільним володінням професійної компетентності, здатного до ефективної трудової діяльності, готового до постійного кар'єрного зростання.

Ці процеси торкаються і розвитку художньо-творчої практики в Україні, що виявляється в загальному контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності загальносвітової культури. Інтеграційний процес полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіту, науку, техніку, технології, поширенні та взаємовпливі культурних і науково-технічних досягнень. У підсумку такі норми сприятимуть підвищенню в Україні європейської, культурної ідентичності й інтеграції з загальноєвропейським інтелектуально-освітнім і науково-технічним простором.

Фундаментальні зміни національного освітнього простору характеризуються новим розумінням цілей і завдань навчання, усвідомленням необхідності переходу до моделі неперервної освіти «впродовж життя», новими концептуальними підходами до розроблення та використання методик і технологій ефективної освітньої діяльності. Сьогоднішній стан підготовки фахівців мистецьких спеціальностей, зокрема у галузі декоративно-прикладного мистецтва та дизайну, зумовлює необхідність широкого впровадження новітніх інноваційних технологій, передусім інформаційних.

Слід зазначити, що останнім часом спостерігаються певні трансформації в сфері художньо-проектної діяльності, пов'язані як з активною інтеграцією інформаційних технологій (ІТ) в сформовану структуру професійної діяльності художника та дизайнера, так і з появою нових видів дизайну (артдизайн, web-дизайн та ін.), зумовлених сучасним рівнем розвитку ІТ. Ці зміни в структурі професійної діяльності майбутніх художників відповідно зумовлюють нові вимоги до системи художньо-професійної освіти в галузі декоративно-прикладного мистецтва.

У багатьох мистецьких закладах вищої освіти (ЗВО) вводяться нові дисципліни з використанням професійно-орієнтованих прикладних комп'ютерних програм. Однак існуючу підготовку цієї категорії фахівців, зорієнтовану на систему дисциплінарних знань, не можна визнати задовільною. У процесі навчання професійно орієнтованих мистецьких дисциплін необхідно сформуванати систему знань різнобічно ерудованого студента, який володіє методологією наукового пошуку та новими методами дослідження, здатного кваліфіковано виконувати виробничі завдання різного рівня складності.

Результати проведеного аналізу теорії та практики мистецької освіти показують, що стан професійної підготовки фахівців художньо-проектного напрямку в галузі декоративно-прикладного мистецтва сьогодні недостатньо досліджено в

науково-педагогічному контексті. З одного боку, освітні програми підготовки фахівців у ЗВО мистецького напрямку й загалом система професійної освіти з декоративно-прикладного мистецтва зорієнтовані на традиційні стереотипи домінування ремісничо-практичної діяльності, а з іншого боку, з'являються і діють на ринку художніх і дизайнерських послуг виробничі структури, які відчують гостру потребу в кваліфікованих фахівцях, що володіють високим рівнем інформатичної компетентності. Тому нині надзвичайно актуальні пошуки інноваційних шляхів ефективного розв'язання проблем підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва засобами сучасних ІТ. Проникнення в сферу художньо-проектної діяльності інформаційних і комунікаційних технологій, поява нових галузей дизайну потребують перегляду стану професійної освіти в цій галузі.

Особливо гостро постає питання обґрунтування та розроблення методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, розробки нових концептуальних підходів щодо використання ІТ, створення інноваційних методик викладання навчальних дисциплін, модернізації змісту, методів і форм професійно-мистецької підготовки студентів.

Наукове дослідження ґрунтується на концептуальних розвідках українських і зарубіжних учених в галузі художньо-педагогічної освіти: О. Боднаря, О. Голубця, В. Даниленко, М. Селівачова, О. Соломченка, Б. Робакова, О. Рудницької, Р. Шмагала, О. Федорука, А. Чебикіна, М. Яковлева та ін. З урахуванням проблематики дослідження проаналізовано значну кількість наукових джерел, присвячених історичним, теоретичним і прикладним питанням українського народного декоративно-прикладного мистецтва та сучасного етнодизайну. Зокрема, розглянуто наукові праці Є. Антоновича, В. Бутенка, Р. Захарчук-Чугай, Т. Кари-Васильєвої, Ю. Лащука, Л. Оршанського, Г. Сагач, В. Самойловича, О. Соломченка, М. Станкевича, В. Тименка, Б. Тимківа, В. Титаренко, І. Черкесової, В. Щербака та ін. Проаналізовано значний досвід використання нових ІТ в освітньому процесі, який висвітлено в працях В. Бикова, В. Болтянського, В. Беспалька, А. Верляня, А. Гуржія, А. Єршова, М. Жалдака, Ю. Дорошенка, Л. Макаренко, В. Монахова, Н. Морзе, Ю. Первіна, С. Ракова, Ю. Рамського, В. Розумовського, С. Яшанова та ін. Психологічні аспекти проблеми інформатизації освітнього процесу досліджували П. Гальперін, В. Зінченко, Ю. Машбиць, В. Рубцов, Н. Тализіна та ін.

Одним із найбільше діючих чинників, що негативно впливають на практичне розв'язання досліджуваної проблеми, є недостатній рівень розвитку методичних систем навчання майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва професійно орієнтованих дисциплін на основі ІТ.

Потреба теоретичного і практичного вдосконалення методичних систем навчання на основі використання ІТ настільки значуща, що набуває статусу окремої важливої наукової проблеми. Деякі аспекти її розв'язання знайшли відображення у наукових працях Н. Апатової, В. Глушкова, Ю. Дорошенка, В. Житомирського, В. Заварикіна, Л. Карташової, М. Корця, М. Курача, В. Лапінського, Ю. Машбиця, Н. Морзе, І. Нищика, Ю. Рамського, А. Руденченко, В. Щеннікова, М. Яковлева, С.М. Яшанова та ін.

Однак, незважаючи на значну увагу вчених до розроблення методичних систем підготовки майбутніх фахівців, у т.ч. й художньо-проектного напрямку, вкрай актуальна проблема навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва засобами ІТ дотепер не була темою окремого дослідження. Як свідчить практика, стрімкий розвиток сучасних цифрових технологій, програмних і апаратних електронних засобів не приводить автоматично до їх широкого застосування в освітньому процесі мистецьких ЗВО. Для зміни цієї тенденції потрібна науково обґрунтована методика використання ІТ у процесі навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва. Зазначена проблема, з-поміж іншого, актуалізована суперечностями, які об'єктивно постають між:

- сучасними вимогами, що ставляться суспільством до фахівців у галузі декоративно-прикладного мистецтва та рівнем наукової розробленості проблеми готовності студентів до використання ІТ в художньо-проектній діяльності;

- потребою усвідомлення студентами ЗВО мистецького напрямку значущості ІТ, готовності до їх широкого використання і недостатніми досвідом художньо-проектної діяльності та рівнем професійної підготовки у галузі етнодизайну;

- творчою природою професійної діяльності художників декоративно-прикладного мистецтва та здебільшого масово-репродуктивним характером фахової підготовки студентів у мистецьких ЗВО;

- актуалізацією важливості інформатичної складової у системі професійної підготовки художників декоративно-прикладного мистецтва, підвищення якості навчання етнодизайну та відсутністю ґрунтового аналізу дидактичних підходів, розроблення відповідних теоретико-методологічних засад і науково-методичного інструментарію інноваційного характеру, що використовується в освітньому процесі мистецьких ЗВО;

- традиційною системою навчання професійно орієнтованих дисциплін, для яких характерною є репродуктивна передача предметного змісту, та потребою навчання етнодизайну на основі ІТ за умов системної реалізації інтегрованих міждисциплінарних зв'язків;

- превалюванням групових форм організації освітнього процесу, традиційних методів і засобів навчання студентів етнодизайну та індивідуально-творчим характером професійної діяльності фахівця в галузі декоративно-прикладного мистецтва.

Таким чином, актуальність проблеми підвищення якості навчання етнодизайну, необхідність подолання виокремлених суперечностей теоретико-методологічного й емпіричного характеру, відсутність фундаментальних досліджень у цій царині, потреба переосмислення традиційної системи професійного навчання у мистецьких ЗВО зумовили вибір теми дисертаційної роботи: **«Методична система навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна наукова праця пов'язана з реалізацією держбюджетних тем «Теоретичні та методичні основи формування системи післядипломної освіти на засадах сталого розвитку» (код державної реєстрації 0117U004904) та «Хмаро орієнтоване

середовище навчання майбутніх учителів» (код державної реєстрації 0117U004902) у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова на замовлення Міністерства освіти і науки України.

У роботі застосовані результати, здобуті дисертантом під час виконання проектів за програмою Європейського Союзу «Innovation in Rural Tourism Cases from European Mountain Communities» (Sectorial Sub Programme: КА3 - ICT Project Reference Number: 531104-LLP-1-2012-1-AT-КА3-КА3МР) й програмою «Local Initiatives for a Sustainable Ukraine (LINK) / Місцеві Ініціативи для Сталої України» Регіонального екологічного центру для країн Центральної та Східної Європи (Підтримка громадянського суспільства - ОГС LINK) та Освіта для Сталого Розвитку (Громадянський пакет - LINK) протягом 2013-2017 р.р.

Тема дисертаційного дослідження затверджена вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 7 від 8 грудня 2015 р.) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 26 січня 2016 р.).

Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці ефективності моделі методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі використання ІТ.

Завдання дослідження сформовані відповідно до поставленої мети:

1. Здійснити аналіз теоретичних джерел з проблеми професійної підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва.

2. Обґрунтувати структуру і зміст концепції методичної системи навчання студентів етнодизайну на основі використання ІТ.

3. Розробити модель методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ.

4. Дидактично опрацювати зміст, відібрати ефективні форми, методи і засоби навчання етнодизайну та з'ясувати можливості результативного використання ІТ у процесі розв'язання студентами художньо-проектних завдань.

5. Виявити організаційно-методичні умови навчання етнодизайну на основі ІТ в мистецьких ЗВО.

6. Здійснити дослідно-експериментальну перевірку ефективності моделі методичної системи навчання студентів етнодизайну на основі ІТ.

7. Розробити рекомендації щодо впровадження в освітній процес моделі методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – модель методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва.

Концепція дослідження. В основу дослідження покладено ідеї, сформульовані у Концепції сталого розвитку: етнокультурну і екологічну складові забезпечує традиційне декоративно-прикладне мистецтво; економічну складову – науково-технічна творчість за умов широкого використання сучасних ІТ. Етнічним

дизайном забезпечується реалізація основних проектних технологій: художнього проектування, технічного проектування, ІТ-проектування.

Результати аналізу суперечностей між вимогами інформаційного суспільства та наявним рівнем підготовленості майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва з етнодизайну свідчать про необхідність перебудови системи професійної підготовки у ЗВО мистецького напрямку, надання їй ознак технологічності, зорієнтованості на досягнення наперед запланованого результату – високого рівня готовності студентів до застосування у майбутній професійній діяльності методу етнічного ІТ-проектування.

Діалектичний зв'язок між застосовуванням ІТ у професійній підготовці майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва та рівнем відповідності результатів запитам суспільства може розглядатись як системотвірний чинник навчання етнодизайну. Результатом впровадження методичної системи навчання етнодизайну у мистецьких ЗВО є сформованість ІТ-компетентності майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва як важливої складової їхньої професійної підготовки. Система навчання етнодизайну на основі ІТ відрізняється від систем, розроблених й описаних раніше тим, що передбачає: по-перше, інтенсивне застосування ІТ як об'єктів вивчення та засобів навчання етнодизайну; по-друге, гармонійне поєднання групових і мережних організаційних форм професійно-художньої підготовки.

Формування готовності студентів до застосування ІТ у майбутній професійній діяльності здійснюється за трьома напрямками: 1) використання ІТ як об'єкта вивчення; 2) використання ІТ як засобу навчання; 3) використання ІТ як засобу науково-пошукової професійно орієнтованої діяльності. Так, використання ІТ як об'єкта вивчення передбачається в процесі освоєння студентами дисциплін «Інформатика», «Основи комп'ютерної графіки» (перший освітньо-кваліфікаційний рівень) та «Комп'ютерне проектування», «Мультимедійне проектування» (другий і третій освітньо-кваліфікаційні рівні). Використання ІТ як засобу навчання передбачає їх практичне застосування викладачами у процесі професійної підготовки студентів з етнодизайну, що вимагає розроблення підсистеми навчання ІТ, призначеної для підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників. У системі навчання етнодизайну рівень знань та попередньої підготовки студентів у галузі ІТ розглядається як сигнальний параметр, тому перебіг процесу навчання для кожного студента залежить від темпу засвоєння ним навчального матеріалу, який визначається індивідуально-особистісними характеристиками студентів.

Методична система навчання етнодизайну на основі ІТ характеризується поєднанням педагогічного управління з ініціативою та самостійністю студентів. Викладач лише спрямовує навчально-пізнавальну діяльність студентів й одночасно стимулює їхню самостійну роботу. Впровадження методичної системи навчання етнодизайну на основі ІТ спрямоване на розвиток проектно-творчої активності студентів, виявлення ініціативності в освітньому процесі, що дає змогу поліпшити формування у майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва з різними рівнями здібностей і попередньої підготовки компетентності з етнодизайну. У процесі навчання етнодизайну студенти набувають компетентності шляхом власних відкриттів. У них формуються пізнавальні потреби, здатність до практичного

застосування ІТ у художньо-проектній діяльності, розвивається продуктивність мислення, що дозволяє самостійно знаходити шляхи розв'язання поставлених проектно-творчих завдань.

Застосування методичної системи навчання етнодизайну на основі ІТ забезпечить випереджувальне навчання студентів, формування в них потреби неперервного саморозвитку, прагнення до самоосвіти. Стан і тенденції розвитку соціуму дають можливість прогнозувати необхідність подальшого розвитку методичної системи навчання етнодизайну на основі ІТ, оскільки результати навчання мають відповідати соціальним, науковим і технологічним цілям, рівню розвитку сучасного інформаційного суспільства, цілям і потребам системи вищої мистецької освіти.

Провідні положення концепції знайшли втілення в *загальній гіпотезі дослідження*, яка полягає в тому, що навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ буде ефективним, якщо: обґрунтовуватиметься і розроблятиметься як цілісна методична система, спрямована на розвиток креативної особистості, що забезпечує творчу взаємодію викладача і студентів на основі системного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого та проектно-технологічного підходів та враховуватиме соціальний контекст розвитку інформаційного суспільства.

Загальну гіпотезу конкретизовано в *часткових*: ефективність навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі використання ІТ істотно підвищиться, якщо: 1) обґрунтувати структуру і зміст концепції методичної системи навчання студентів етнодизайну на основі ІТ; 2) в основу цієї концепції покласти основні методологічні підходи (системний, діяльнісний, особистісно зорієнтований, проектно-технологічний та ін.), комплексне використання яких дозволить теоретично дослідити, науково інтерпретувати та забезпечити її практичну реалізацію; 3) використовуючи ключові положення концепції, розробити модель методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ, яка міститиме цільовий, змістово-процесуальний, організаційно-управлінський, результативно-оцінювальний складники; 4) виявити ефективні організаційно-педагогічні умови, дидактично опрацювати зміст, відібрати традиційні й інноваційні форми, методи і засоби навчання етнодизайну і впровадити їх на різних освітньо-професійних рівнях підготовки студентів; 5) розробити засоби діагностування рівнів сформованості етнодизайнерських знань й умінь студентів; 6) упровадити розроблену методичну систему в освітній процес мистецьких ЗВО та оцінити її педагогічну ефективність.

Теоретична основа дослідження. Вихідну теоретичну та загально методологічну основу дослідження утворює діалектика, на основі якої можна охопити «живу дійсність в цілому» (Ю. Сеньковський, Л. Сандуляк, Н. Библиук, І. Пелипейко) і, насамперед, її закони і принципи – «закон збігу суперечностей» (А. Лосєв), принцип загального зв'язку і єдності світу та ін., а також їх модифіковані вираження у вченні «про цілісність знань, живий зв'язок всіх наук» (Ф. Новаліс, Ф. Шеллінг, А. Шлегель), в діалектиці всеєдності Т. Шардена, в ноосферній концепції В. Вернадського і глобальній екології І. Пригожина, що вимагає не тільки враховувати полярності, але і вважати їх правомірними й рівноцінними та шукати

шляхи адаптації до них. Ядро загальнонаукових підстав нашої роботи складають принципи цілісності, діяльності, додатковості, відповідності, єдності онтології і гносеології, «подвійного входження базисних компонентів в систему» (В. Ледньов). В якості загальнонаукових підстав даного дослідження виступають також органічно-цілісні підходи в теорії систем (А. Богданов, Л. Берталанфі), ідеї провідної ролі співробітництва в еволюційному становленні людини і органічного синтезу в ньому соціальних і біологічних складових (П. Кропоткін, Л. Мечніков, західна соціобіологія), унікальності та рівноцінності культур і цивілізацій (М. Данилевський, М. Ковалевський, А. Тойнбі, Т. Шпенглер), діалогу культур (М. Бахтін, В. Віблер, С. Курганов). Крім того до загальнонаукових підстав відносяться деякі ідеї філософсько-наукознавчого характеру, «парадигмальної теорії» Т. Куна, теорія «трьох світів» К. Поппера та ін.

Методи дослідження:

- *теоретичні*: вивчення й аналіз культурологічної, мистецтвознавчої, психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, нормативно-правових документів Міністерства освіти та науки України, професійних стандартів вищої мистецької освіти та освітніх програм різних мистецьких спеціальностей, Інтернет-ресурсів, програмних продуктів комп'ютерної графіки, словників, енциклопедій, авторефератів, дисертацій, досвіду роботи науково-педагогічних колективів мистецьких ЗВО України – для з'ясування сутності понятійно-категоріального апарату дослідження, вивчення сучасного стану професійної підготовки художників декоративно-прикладного мистецтва та обґрунтування концепції навчання етнодизайну цієї категорії майбутніх фахівців на основі ІТ;

- *емпіричні*: педагогічне спостереження, анкетування, моделювання, експертне оцінювання, узагальнення незалежних характеристик, аналіз результатів творчої діяльності студентів, ранжирування, тестування, контрольні роботи, педагогічний експеримент – з метою обґрунтування моделі методичної системи навчання студентів етнодизайну на основі ІТ, визначення організаційно-методичних умов, перевірки ефективності організації творчої етнодизайнерської діяльності студентів, а також розробленої методики навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва; визначення кількісних і якісних показників, встановлення динаміки їх змін на кожному етапі експериментального дослідження;

- *статистико-математичні*: для опрацювання одержаних експериментальних даних й обчислення статистичних показників із метою перевірки ефективності методичної системи навчання студентів етнодизайну на основі ІТ (статистичний критерій згоди Пірсона χ^2 , метод кореляції, критерій Фішера).

Етапи дослідження. На *першому етапі* (2001 – 2005 *рр.*) реалізовувалася мета побудови «первинної» теоретичної картини дослідження, «клітинок» педагогічної інтеграції в освітньому процесі, проаналізована нормативна, методична, навчальна документація з інформатики та методики навчання етнодизайну, вивчені можливості використання засобів ІТ в освітньому процесі, створена експериментальна версія курсу «Основи комп'ютерної графіки», розроблена методика ранжирування студентів за рівнями комп'ютерної підготовки, набутих знань з інформатики, сформована система різнорівневих індивідуальних завдань з комп'ютерної графіки,

виявлена необхідність коригування змісту курсів із навчання етнодизайну, розроблена технологія варіативного використання комп'ютерного часу та ін.

На *другому етапі (2005 – 2009 р.р.)* вивчалися питання поглиблення і розширення теоретичних основ навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на прикладі інтеграції психолого-педагогічного, художньо-мистецького та технічно-технологічного знання; здійснено аналіз можливостей особистісно зорієнтованого навчання студентів, охоплення інформатизацією усіх етапів і стадій професійної підготовки з етнодизайну, впроваджена технологія варіативного використання комп'ютерного часу.

На *третьому етапі (2009 – 2014 р.р.)* вивчалася специфіка професійно-художньої підготовки у мистецьких ЗВО, можливості й особливості використання ІТ в освітньому процесі, створена модель методичної системи навчання етнодизайну на основі ІТ, розроблено курс «Комп'ютерне проектування» для студентів ЗВО мистецького профілю, створена і впроваджена концепція методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, проведений констатувальний і пошуковий етапи педагогічного експерименту.

Основним завданням *четвертого етапу дослідження (2014 – 2017 рр.)* була апробація методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ (формульальний етап педагогічного експерименту). З 2017 р. здійснювалася систематизація й узагальнення отриманих експериментальних даних, їх кількісний і якісний аналіз, а також широке впровадження результатів дослідження в практику різних вітчизняних ЗВО мистецького профілю.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальною базою дослідження впродовж 2001 – 2017 рр. були: Національна академія мистецтв України, Національна академія образотворчого мистецтва й архітектури України, Львівська національна академія мистецтв, Закарпатська художня академія, Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені М. Бойчука, факультет архітектури, будівництва та декоративно-прикладного мистецтва Чернівецького національного університету, Косівський інститут прикладного та декоративного мистецтва, Вижницький коледж прикладного та декоративного мистецтва імені Ю. Шкрібляка. На різних етапах дослідно-експериментальної роботи було охоплено 526 студентів, задіяно 68 науково-педагогічних працівників. Дослідження виконувалося в контексті ідей, теорій і концепцій: педагогічної науки (Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова), технічної естетики (Національний університет будівництва й архітектури України), інформатизації освітнього процесу та професійної діяльності (відділ математики та інформатики Інституту педагогіки НАПН України).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

- *вперше розроблено* авторську концепцію методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ, яка містить ідеї, положення і принципи навчання етнодизайну, норми і правила професійної підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, що ґрунтуються на системному, діяльнісному, особистісно зорієнтованому, технологічному й інших методологічних підходах; обґрунтовано, створено й

апробовано модель методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ, виокремлено організаційно-методичні умови її ефективного функціонування; аргументовано та приведено у відповідність зміст навчання етнодизайну вимогам, сформульованим на основі аналізу досвіду професійної діяльності викладачів ЗВО мистецького профілю та з урахуванням потреби широкого використання студентами засобів ІТ у процесі творчої художньо-проектної підготовки; виокремлено інваріантну та варіативну складові змісту навчання етнодизайну, оволодіння якими забезпечує послідовність, наступність і високий рівень сформованості у студентів готовності до використання сучасних ІТ у різних освітніх і професійних сферах; досліджено можливості й особливості використання сучасних комп'ютерних програмних засобів у процесі розв'язання студентами художньо-проектних завдань різного рівня складності; визначено критерії (мотиваційний; когнітивний; діяльнісний; ціннісно-рефлексивний), показники та схарактеризовано рівні навчальних досягнень студентів з етнодизайну;

- *удосконалено* підходи до організації та здійснення освітнього процесу шляхом виокремлення контекстно залежних від предметної галузі та діяльності майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва складників їхньої готовності до застосування ІТ; *відібрано* дидактично доцільні форми, методи і засоби навчання студентів етнодизайну на основі ІТ, які пов'язуються з відповідним профілем підготовки у галузі декоративно-прикладного мистецтва; *обґрунтовано* сучасні підходи до педагогічного управління освітнім процесом у мистецькому ЗВО;

- *подальшого розвитку набули* положення щодо створення умов для формування готовності майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва до фахового самовдосконалення шляхом систематичного використання інтернет-ресурсів, необхідності цілеспрямованої, систематичної та наскрізної діяльності з впровадження методичної системи навчання етнодизайну на основі ІТ; широкого впровадження сучасних інформаційних і комунікаційних технологій в освітній процес мистецьких ЗВО та творчу художньо-проектну діяльність студентів із формотворення виробів декоративно-прикладного мистецтва.

Практичне значення результатів дослідження. Результати дослідження впроваджуються у практику роботи мистецьких ЗВО; розроблено інноваційні форми навчання (використання елементів неформальної освіти під час дистанційного навчання, електронний освітній ресурс; гіпертекстові варіанти робочих програм навчальних дисциплін; текстовий й електронний конспекти лекцій і відповідні засоби навчання, орієнтовані на специфіку майбутньої професійної діяльності фахівця у галузі декоративно-прикладного мистецтва).

Розроблено і впроваджено в освітній процес навчально-методичний посібник «Інформаційно-комп'ютерні технології: мистецький аспект»; електронні посібники-підручники «Крок за кроком: інформаційні технології у підготовці фахівців художнього-проектного профілю», програми навчальних дисциплін «Основи інформатики», «Комп'ютерна графіка», «Мультимедійне проектування», «Комп'ютерне проектування», та ін., котрі успішно використовуються в системі професійної підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва та передбачають широке впровадження навчання етнодизайну на основі ІТ;

методичні рекомендації, програми навчально-методологічних тренінгів та науково-методичних семінарів щодо формування ІТ-готовності викладачів мистецьких ЗВО.

Основні положення, результати і висновки проведеного дослідження можуть бути використані викладачами фахових дисциплін ЗВО мистецького профілю та науковцями для подальшого обґрунтування науково-методичних засад навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва.

Особистий внесок здобувача. Репрезентовані у дисертації наукові результати одержані автором самостійно. У наукових і навчально-методичних працях ([2], [11], [19], [35], [37], [54], [60], [63]), опублікованих у співавторстві, авторові належать ключові думки, ідеї та положення щодо підвищення ефективності організації навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ. Зокрема, в колективній монографії «Е-суспільство: цифрове майбутнє України» [2] автором підготовлено розділ «Теоретико-методологічні засади становлення інформаційно-комп'ютерної технології».

Впровадження результатів дослідження здійснювалося на трьох рівнях:

1. На рівні виконання держбюджетних і госпдоговірних, інноваційних та інвестиційних науково-дослідницьких робіт і проектів, які мають безпосередню прикладну спрямованість: участь відповідальним виконавцем науково-дослідної роботи осередку Наукового товариства імені Шевченка (технічний редактор «Праць Косівського осередку НТШ»), укладачем програм курсів «Основи комп'ютерної графіки», «Комп'ютерна і проектна графіка», «Комп'ютерні технології в проектуванні», «Мультимедійне проектування» та ін., розробником концепцій інноваційних проектів в галузі неформальної та громадянської освіти в межах Міжнародного інвестиційного проекту «Карпатська академія етнодизайну».

2. На рівні використання результатів дисертаційного дослідження у процесі розробки програм з курсів спеціальних дисциплін та експериментальних програм з елементами етнодизайну, під час проведення занять з курсів «Основи інформатики», «Комп'ютерна графіка», «Мультимедійне проектування», «Комп'ютерні технології в проектуванні» зі студентами та слухачами Косівського інституту прикладного та декоративного мистецтва Львівської національної академії мистецтв.

3. На рівні безпосереднього впровадження в освітній процес навчальних посібників «Інформаційно-комп'ютерні технології: мистецький аспект», «Комп'ютерні технології графічних побудов», методичних розробок «Елементи комп'ютерної графіки в навчальному закладі декоративно-прикладного мистецтва», рекомендацій і порад для викладачів, низки навчальних програм із професійної підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, розроблених з опорою на інтегративно-цілісний підхід.

Вірогідність отриманих результатів і **об'єктивність** висновків дослідження забезпечуються методологічною основою навчання етнодизайну на основі використання інформаційних та комунікаційних технологій в освітніх установах, а також інструментально-алгоритмічних способів застосування комп'ютерної графіки в процесі професійної підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва; порівняльним аналізом якісно-кількісних даних дослідження елементів комп'ютерного проектування на основі інтеграції дисциплін професійного блоку в навчальних закладах декоративно-прикладного мистецтва; особистою участю автора

в дослідно-експериментальній роботі у якості викладача комп'ютерної графіки і відтворюваністю її результатів в умовах навчального закладу декоративно-прикладного мистецтва за напрямками 022 «Дизайн» і 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація».

Апробація основних висновків і результатів здійснювалася відповідно до вище названих дослідницьких етапів, результати досліджень (методична модель) проходили експериментальну перевірку під час реалізації Міжнародного інвестиційного проекту «InRuTou – нові інформаційно-комунікаційні засоби для сталого розвитку туризму в сільських регіонах Карпат», який виконувався міжнародним консорціумом у складі: Університет прикладних наук міста Кремз (Австрія) – координатор проекту; SCIENTER, Центр досліджень та інновацій для освіти (Італія); Університет Bournemouth (Велика Британія); Асоціація Seed (Італія); Європейська академія Бользано, EURAC (Італія); Екологічна програма ООН – Відень (Австрія); Національна асоціація гірського сільського розвитку «ROMONTANA» (Румунія); Товариство «Екопсихологів» (Польща); Міжнародна благодійна організація «Інформаційний центр «Зелене досьє» (Україна).

Основні положення та результати дисертаційної роботи доповідалися й обговорювалися на *міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференціях, конгресах, форумах та семінарах*, зокрема на: Міжнародній науково-практичній конференції «Інформатизація освіти України: стан, проблеми, перспективи» (Херсон, 3-5 вересня 2001 р.); Міжнародній науково-методичній конференції «Розвиток національної моделі дизайну і образотворчого мистецтва в умовах глобалізації сучасного світу» (Харків, 25-27 березня 2002 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Комп'ютерно-інформаційні та комунікаційні технології у навчальному процесі вищої та середньої школи» (Косів, 12-14 травня 2003 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Становлення і розвиток етнодизайну: український та європейський досвід» (Полтава, 28-30 жовтня 2010 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Гуцульський феномен: мистецтво жити і творити» (Косів, 27-28 серпня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Забезпечення виконання Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 рр. в специфічних гірських ландшафтно-кліматичних умовах Гуцульщини: стан, проблеми, шляхи розв'язання» (Путила, 06-08 вересня 2013 р.); Міжнародному семінарі «Еко-ремесла» / Проект MIS ETC код 1603 «Еко-Карпати – розвиток еко-бізнесу в прикордонних Карпатах як спосіб поліпшення конкурентоспроможності економіки», що фінансується ЄС у рамках Спільної операційної програми «Румунія – Україна – Республіка Молдова 2007-2013». (Вижниця, 28 травня – 01 червня 2014 р.); Sustainable Development Academy 2015 Course for Sustainability – Local Resources and Energy Management in Ukraine that will take place at the Venice International University / Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe (Venice, Italy, 22-29 November 2015); Інвестиційному форумі «Міста як рушійна сила сталого розвитку в Україні» / Регіональний Екологічний Центр для Центральної та Східної Європи у рамках програми «Підвищення ефективності планування природоохоронної діяльності на місцевому рівні та розвиток екологічно-свідомого громадянського суспільства в Україні» (Київ, 20-21 жовтня 2016 р.); Міжнародному семінарі «Проектний офіс в структурі

сучасного навчального закладу» / Центральноєвропейська Академія Навчань та Сертифікації (CEASC) у співпраці з Університетом Суспільних наук (UNS), м. Лодзь, Польща (Київ, 2 березня 2017 р.); Міжнародній Карпатській Школі Етнодизайну «Косів – 2017» (Косів, 6-13 липня 2017 р.); Міжнародному форумі «Навчання людей поважного віку: досвід та перспективи» / Центр «Поділля-соціум» (Вінниця, 30 вересня – 1 жовтня 2017 р.); Міжнародній конференції «Європейський та український рік національної спадщини: співпраця, перспективи, виклики» (Івано-Франківськ, 9-10 листопада 2017 р.), Національному форумі «Україна на шляху до сталого розвитку» / Panel discussion and signing of the agreement between the government of Ukraine and the Regional Environmental Center (Київ, 16 січня 2018 р.).

Результати дослідження впроваджено в освітню практику низки вітчизняних ЗВО: Національної академії образотворчого мистецтва й архітектури України (довідка №168-40 від 02.03.2018 р.), Львівської національної академії мистецтв (довідка №109-01 від 15.03.2018 р.), Закарпатської академії мистецтв (довідка № 102 від 20.03.2018 р.), Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (довідка №74 від 28.03.2018 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка №245/12 від 22.12.2017 р.), Вижницького коледжу прикладного мистецтва імені Юрія Шкрібляка (довідка №165-12 від 19.12.2017 р.), Міжнародного центру наукової культури «Всесвітня лабораторія»: західного центру українського відділення (довідка № 35/11 від 25.11.2017 р.).

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук на тему «Формування основ інформаційної культури у студентів вищих навчальних закладів прикладного та декоративного мистецтва» була захищена в 2001 році. Її матеріали в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладені в 63 публікаціях, з яких: 2 одноосібні монографії (25,6 др. арк.), 1 колективна монографія, 21 стаття у фахових наукових педагогічних виданнях, 6 статей у зарубіжних виданнях (Польща, Чехія, Угорщина), 23 статті і тези у матеріалах конференцій, 2 навчально-методичних посібника, 8 навчально-методичних комплексів і програм.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається з анотації, вступу, п'яти розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (525 найменувань, з яких 58 – іноземною мовою), додатків (на 160 сторінках). Загальний обсяг дисертації – 671 сторінка, з них основний текст роботи – 426 сторінки. Ілюстративний матеріал поданий у 29 таблицях і 15 рисунках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Мета і завдання дослідження, а також доцільність подання матеріалу визначили послідовність їх розгляду і структуру роботи (анотації, вступ, п'ять розділів, висновки, бібліографія, додатки).

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено стан її вивчення, об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, подано концепцію дослідження, схарактеризовано теоретико-методологічні засади організації наукового пошуку, методи дослідження, наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, зазначено шляхи апробації та впровадження результатів дослідження у практику.

Перший розділ дослідження – **«Теоретико-методологічні засади розвитку сучасної професійної мистецької освіти в системі педагогічної науки»** – присвячений розгляду проблем інтеграції знань у контексті художнього сприйняття, сучасних інтегративно-педагогічних концепцій та місця і ролі ІТ у цьому процесі. Охарактеризовано теоретичні засади дослідження проблеми набуття знань й умінь, а також наукові підходи до структурування і проектування методичних систем навчання. Увага сконцентрована на педагогічному дизайні як сучасному дидактичному напрямі у підготовці майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва та фахівців з художнього проектування і конструювання об'єктів навколишнього предметного світу.

Створюючи науково-методичний інструментарій навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ, нами використовувалися ідеї, теорії і положення відомих культурологів, мистецтвознавців, дизайнерів, митців-педагогів: Є. Антоновича, В. Аронова, В. Василенка, В. Воронова, М. Гізе, В. Глазичева, В. Даниленка, Л. Клімова, Г. Мінервіна, Б. Неменського, Л. Оршанського, В. Прусака, Г. Падалки, О. Рудницької, А. Руденченко, М. Селівачова, Ю. Соловійова, П. Татіївського, В. Тименка, Б. Тимківа, В. Титаренко, О. Фурси, О. Хмельовського, А. Чебикіна, О. Шевнюк, О. Щолокової, М. Яковлєва та ін.

Інтегративно-педагогічні концепції розглядали як методологічні орієнтири при створенні моделі методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ. У дослідженні використовувалися структура і положення концепції вітагенного навчання з голографічним методом проєкцій (А. Белкін), яка потребує при організації та здійсненні освітнього процесу застосування найбільш інтегративно-ємних педагогічних технологій – проблемного навчання, контекстного навчання, модельного навчання та ін.

Доведено, що одним із видів творчої продуктивної діяльності є художньо-проектна, яка синтезує технічну та художню творчість, спрямована на естетичне перетворення предметного світу, створення функціонально-комфортного та гармонійного навколишнього середовища. Розкрито роль творчої художньо-проектної діяльності у системі навчання та професійної підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва.

Проведений аналіз методологічних засад дослідження проблеми методів навчання етнодизайну дозволив зробити висновок про актуальність і важливість застосування системного (системно-синергетичного) підходу до її розв'язання. Обґрунтовано важливість використання системного підходу в поєднанні з іншими

науковими підходами. Зокрема, система навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва кваліфікується як складна та багатоаспектна, тому її вивчення здійснювалося з різних методологічних позицій. Методологічним підґрунтям дослідження виступили системний, діяльнісний, особистісно зорієнтований і проектно-технологічний підходи, комплексне та взаємодоповнювальне використання яких дало загальне уявлення про досліджуваний феномен.

Підтверджено, що *системний підхід* забезпечує цілісність дослідження процесу навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, уможлиблює вивчення його складної внутрішньої природи, структури та механізмів функціонування. Завдяки цьому підходу, навчання етнодизайну студентів нами розглядалося як методична система, що характеризується такими ознаками: субстанціональністю елементів, які становлять систему; структурністю, що встановлює наявність взаємозв'язків і відношень між елементами системи; функціональністю, що дозволяє розглядати цю систему як цілісну й дієву.

Діяльнісний підхід виступає теоретико-методологічною стратегією та дозволяє розкрити зміст етнодизайнерської підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, оптимізувати способи формування у студентів художньо-проектних знань й умінь під час навчання етнодизайну, визначити шляхи їх практичного вдосконалення засобами ІТ. Він передбачав реалізацію двох векторів формування у студентів етнодизайнерських знань й умінь: перший – інтеграцію змісту техніко-технологічних і художньо-естетичних, психолого-педагогічних і методичних дисциплін; другий – організацію діяльності, яка сприяє прояву інтеріоризації та екстеріоризації, творчої самореалізації та мотивації студентів до оволодіння елементами етнодизайнерських знань та вмінь у процесі навчання, їх використання в особистій творчості та майбутній професійній діяльності.

Особистісно зорієнтований підхід дозволяє виявити специфіку організації діяльності учасників освітнього процесу на основі принципу студентоцентризму, поваги до особистості, довіри до неї, з урахуванням інтересу, творчих здібностей, активності тощо, а також з'ясувати роль і місце суб'єктів освітнього процесу, забезпечити розкриття творчого потенціалу студентів та максимальне використання суб'єктного досвіду творчої діяльності з формотворення, проектування та виготовлення декоративно-ужиткових виробів.

Проектно-технологічний підхід уможлиблює виявлення практичних аспектів розв'язання досліджуваної проблеми як персоніфікований вираз у педагогічній технології (на міждисциплінарному рівні) та технології навчання (у межах конкретних навчальних дисциплін: мистецтвознавчих, художніх, проектних, інформатичних та ін.). До сутнісних ознак проектно-технологічного підходу належить: планування, аналіз цілей, наукова організація освітнього процесу, вибір методів, засобів, матеріалів, які відповідають цілям і змісту в інтересах підвищення ефективності навчання студентів етнодизайну на основі ІТ; інтеграція навчальних дисциплін, стандартизація й уніфікація процесу навчання, можливість відтворення відповідно до заданих умов (проектувальність), а також контроль за його перебігом (діагностичність цілей); забезпечення гарантованої результативності, ефективності освітнього процесу, відтворюваності його результатів.

Системний підхід закладає загальнонаукове підґрунтя, діяльнісний – виступає теоретико-методологічною стратегією, а особистісно зорієнтований і проектно-технологічний підходи постають практико-орієнтованими тактиками. Важливим є те, що усі вони спрямовані на об'єктивне досягнення кінцевого результату – сформованість у майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва високого рівня фахової компетентності з етнодизайну. При цьому розглянуті методологічні підходи, виконуючи роль загальнонаукового підґрунтя, дозволили визначити зміст навчання етнодизайну, оптимізувати способи його реалізації на основі ІТ, запропонувати шляхи практичного вдосконалення, розкрити структуру та виявити основні чинники, котрі впливають на результативність цього процесу.

Проведений теоретичний аналіз дозволив сформулювати припущення, що навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ буде лише тоді ефективним, коли будуватиметься як цілісна методична система, спрямована на розвиток креативної особистості, що забезпечує творчу взаємодію викладача і студентів на основі системного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого та проектно-технологічного підходів і враховує соціальний контекст розвитку інформаційного суспільства.

Проблема методів навчання розглядалася з урахуванням багатьох психологічних парадигм. Теорії методів навчання у психології мають інтегральний (цілісний) характер, що пояснюється взаємопроникненням передовсім дидактичних і психологічних ідей, а також інших суміжних з ними дисциплін. Особлива роль при цьому відводиться педагогічному дизайну, який є важливою складовою організації освітнього процесу та обов'язково враховує сучасні засоби навчання. Побудовані на основі моделей педагогічного дизайну електронні освітні ресурси зможуть найбільш ефективно реалізувати навчальний матеріал та створювати умови для його якісного засвоєння суб'єктами навчання. Тому важливим напрямом наукового пошуку став ґрунтовний аналіз існуючих моделей педагогічного дизайну та визначення їх основних компонентів, важливих для проектування сучасних засобів навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва.

Другий розділ дисертації – **«Концептуальні засади етнодизайнерської підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва»** – присвячений проблемам професійної підготовки фахівців у галузі декоративно-прикладного мистецтва як важливої складової системи вітчизняної художньої освіти, всебічно схарактеризовано етнографічний аспект народної творчості та його вплив на освітні системи. Етнодизайнерська діяльність розглядається крізь призму витоків, генези і перспектив вітчизняного етнічного дизайну, елементів народної творчості та формування професійної компетентності суб'єктів навчання декоративно-прикладному мистецтву. Сутність і структуру етнодизайну та дію артдизайну розглянуто з погляду формування теоретичних засад і методичних основ навчання майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва.

Підґрунтям для інноваційного способу організації освітнього процесу з етнодизайну у мистецьких ЗВО має стати теоретично обґрунтована та поширена у світовому інформаційному просторі концепція сталого розвитку, пріоритетними теоретико-методологічними засадами реалізації якої є взаємодоповнюваність принципів екологічності, етнокультурності й економічності у фаховій підготовці

майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, які покликані вдосконалювати навколишній предметний світ з урахуванням гармонійного поєднання краси та доцільності.

Філософським підґрунтям розвитку етнічної ідентичності майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва обрано положення вчення В. Вернадського про біосферу і ноосферу, теорії пасіонарності та культурогенезу Л. Гумільова, сучасної концепції сталого суспільного розвитку. У зазначених теоріях і концепціях спільним є наукове обґрунтування середовищного підходу до розвитку «живої матерії», яка включає сутнісні сили ества людини і, зокрема, феномени етнічного стереотипу та етнічної ідентичності як найвищого ступеня її розвитку. За теорією В. Вернадського, зміни, трансформації, перетворення в біосфері пов'язані як із свідомою, так і несвідомою діяльністю людей, а під впливом розвитку науки та техніки ноосфера розширюється швидкими темпами, охоплюючи все більшу частину природного середовища. Поступово біосфера має стати ноосферою (сферою розуму). Концепція ноосферного шляху розвитку суспільства органічно включає в себе концепцію ноосферної освіти як нової парадигми функціонування освіти в сучасних реаліях.

У такому педагогічно доцільно організованому інформаційному середовищі виявляються проектно-творчі потенційні можливості студентів: інтелектуальний потенціал (гнучкість, швидкість, дивергентність, здатність до наслідування); допитливість (внутрішня пізнавальна мотивація, антиципація – передбачення новизни формотворення), творча ініціатива (творча активність, зайнятість, працелюбність, здатність до подолання перешкод), незалежність, самостійність, прагнення до культурного самовираження; наполегливість, самовідданість у служінні народу та його естетичним ідеалам, оригінальність прийняття рішень, винахідливість тощо.

Доведено, що етнічна ідентичність майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва успішно розвивається у процесі навчання етнодизайну, якщо середовище життєдіяльності і навчання відповідає профілю обдарованості студента (рис. 1). Зокрема, профілю обдарованості практичним інтелектом відповідають середовища типу «людина-природа» і «людина-техніка»; профілю естетичної обдарованості – середовища «людина-людина» і «людина-художні образи». Тому важливо, щоб різні види етнодизайну відповідали сукупності особистісно-ціннісних середовищ проектно-творчої діяльності студентів. Так, наприклад, етнодизайну ландшафтів відповідає середовище «студент і природа» – для проектно-творчої діяльності за аналогами садово-паркового мистецтва; для промислового етнодизайну відповідним є середовище «студент і техніка» – для проектно-творчої діяльності за аналогами конструкцій прикладного мистецтва тощо.

Сучасні реалії націо- і культуротворення ставлять перед майбутніми художниками декоративно-прикладного мистецтва першочергові завдання – пошук українського національного стилю та форми, гуманного, бережливого ставлення до навколишнього середовища, збереження та розвиток народних мистецьких традицій. Це вимагає врахування етнічної культури творення і споживання, побудови їхньої нової структури, зорієнтованої на гармонізацію відносин людини з культурою, мистецтвом, довкіллям тощо.

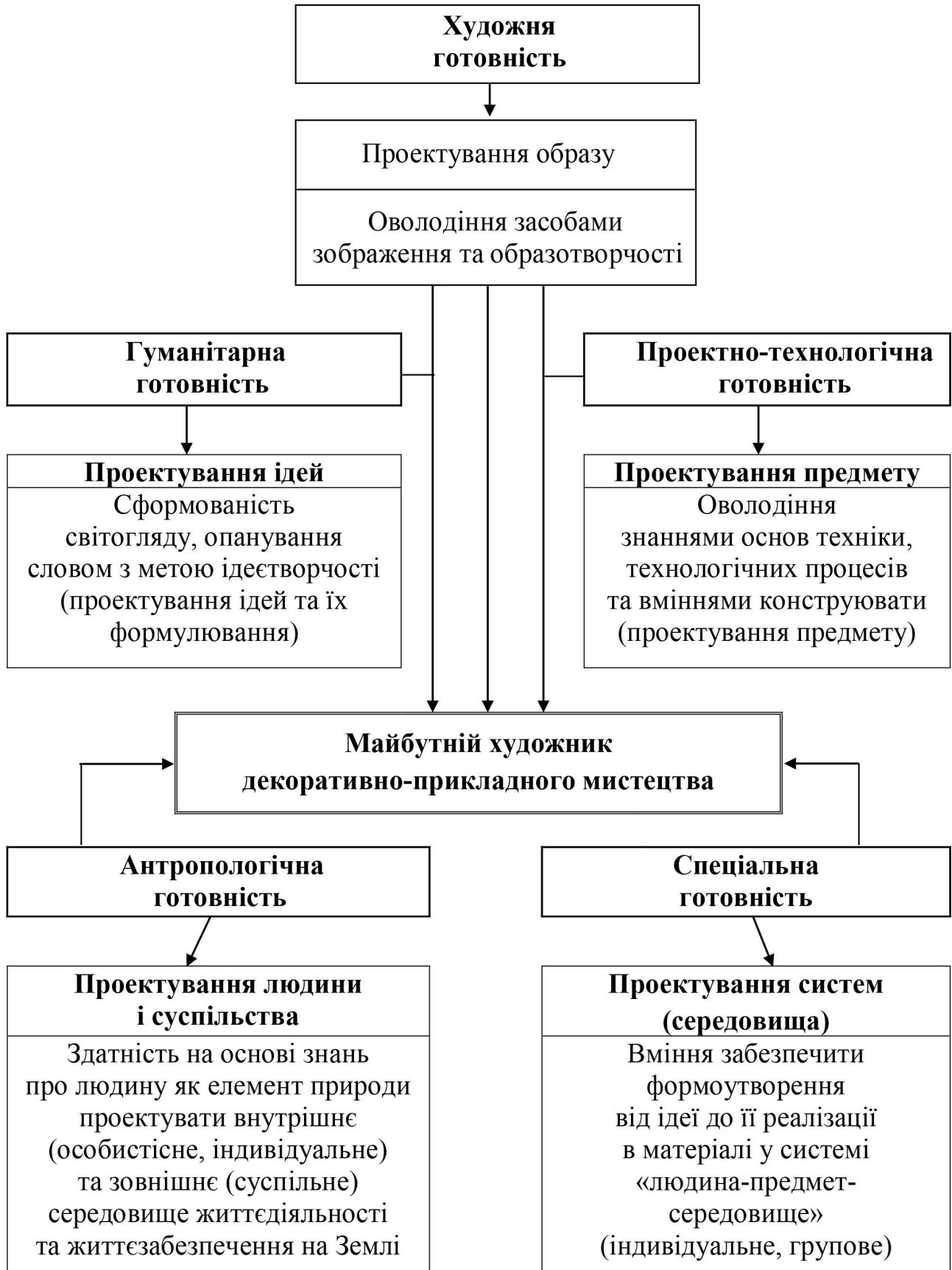

Рис. 1. Концептуальна схема підготовки (середовище життєдіяльності і навчання) майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва у ЗВО

Розроблена *концепція методики* навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ містить:

1) *нормативно-правові підвалини*, регламентовані державними документами;
 2) *основні джерела та методологічне підґрунтя*, представлені у вигляді універсальних категорій з використанням системного, діяльнісного, особистісно зорієнтованого та технологічного підходів;

3) *мету концепції*, яка полягає в теоретико-методологічному та навчально-методичному забезпеченні навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ як специфічного освітнього процесу, спрямованого на становлення творчої особистості майбутнього фахівця, якому властиве цілісне сприйняття мистецької, художньо-проектної та техніко-технологічної діяльності;

4) *ядро концепції*, яке складають закони, закономірності, принципи функціонування та розвитку досліджуваних процесів і явищ, а також проблеми, що дозволяють оцінити сучасний стан, простежити динаміку становлення та перспективи розвитку творчої етнодизайнерської діяльності студентів;

5) *змістово-сміслову наповнення концепції*, що екстраполюється в модель методичної системи, яка містить цільовий, змістово-процесуальний, організаційно-управлінський і результативно-оцінювальний складники, та дозволяє описати зміст і процес організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії та співтворчості викладача і студентів, виявити спрямовуючу, спонукальну і смислоутворювальну функції, визначити організаційно-методичні умови та розробити навчально-методичний супровід і діагностичний інструментарій.

Визначено концептуальні засади інтеграції навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ: 1) інтеграція як чинник мотивації навчання етнодизайну; 2) інтеграція знань як основа інтеграції змісту етнодизайнерської підготовки; 3) реалізація змісту етнодизайнерської підготовки на засадах інтегративно-смісних педагогічних технологій – проблемного навчання, контекстного навчання, модельного навчання та ін.; 4) створення інтегрованих метапредметів як результат інтеграції змісту етнодизайнерської підготовки; 5) інтеграція змісту етнодизайнерської підготовки як засіб формування творчої особистості; 6) багаторівневість як реалізація інтегративного підходу до формування змісту підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ.

У третьому розділі дослідження – **«Методична система навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій»** – розглянуто концептуальні засади й особливості проектування моделі методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ, виокремлено структурні елементи та виявлено міжелементні зв'язки цієї моделі, а також обґрунтовано оптимальні шляхи, методи, форми організації й умови впровадження методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ.

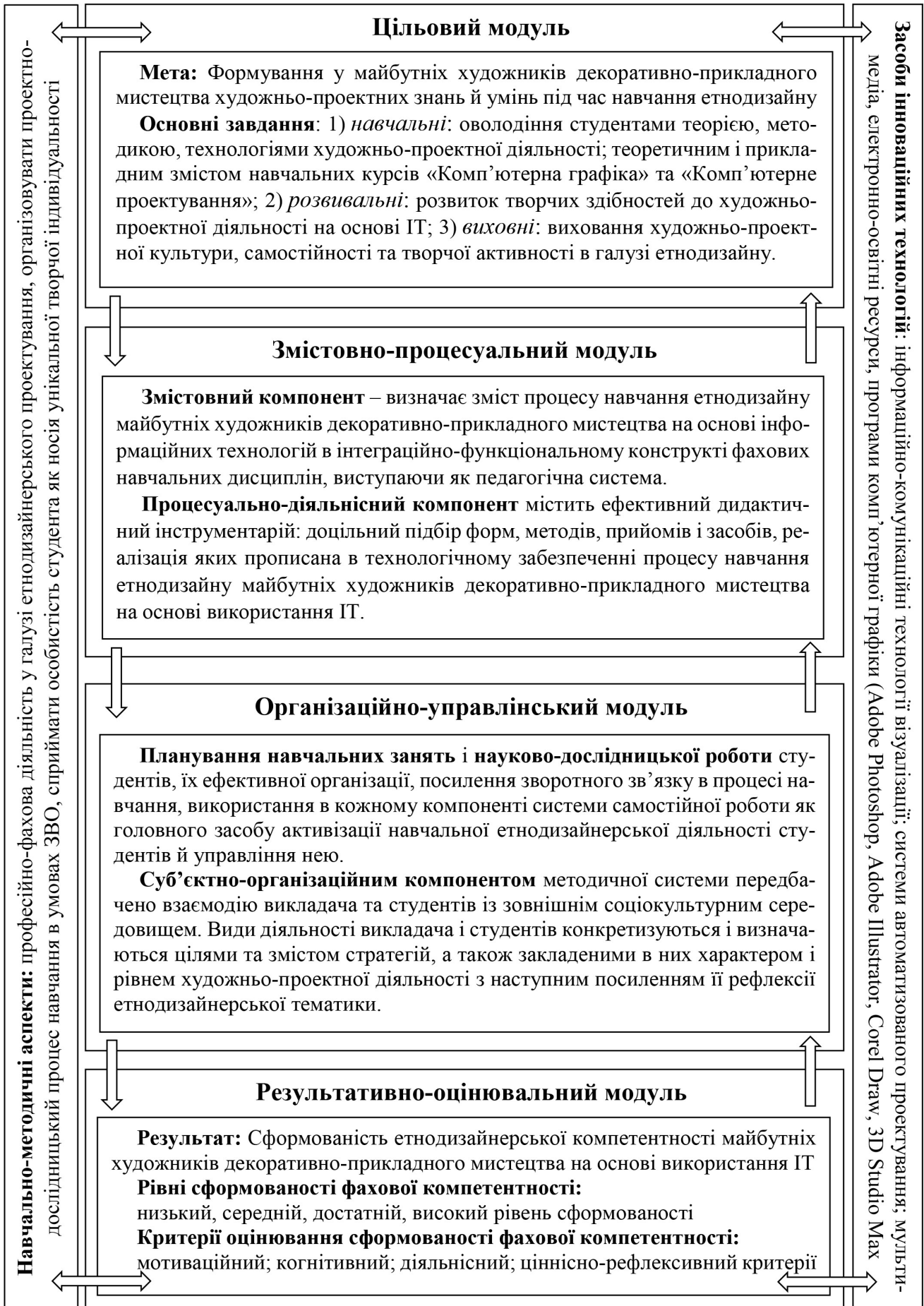

Рис. 2. Модель методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій

Методична система створювалася з урахуванням теоретико-методологічних засад етнодизайнерської діяльності – сукупності принципів і методів формування категоріально-понятійного апарату, що описує взаємодію суб'єкта й об'єкта художнього проектування, передбачає розвиток навчальної і творчої діяльності студентів від нижчих форм (оволодіння системою знань й умінь із розв'язання етнодизайнерських завдань репродуктивного характеру) до вищих (уміння застосовувати набуті знання в нових умовах при комплексному виконанні складних художніх проектів). До структури методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ включено цільовий, змістово-процесуальний, організаційно-управлінський і результативно-оцінювальний модулі.

У методичній системі виокремлено ціннісно-смісловий, суб'єктно-організаційний та процесуально-діяльнісний компоненти. У межах *ціннісно-сміслового компонента* передбачений методичний вплив на внутрішньо-особистісне середовище студента, стимулювання мотивації до навчальної діяльності у галузі етнодизайну: прийняття соціокультурних цінностей, етичних норм взаємодії з етнокультурним середовищем і ландшафтом, переконання, схильність до підтримки національних традицій, забезпечення в колективі атмосфери фізичного і емоційного комфорту; самодіагностика здібностей до художнього проектування в етнічному стилі тощо. В ціннісно-смісловому компоненті методичної системи пріоритетну роль відведено фактору викладача ЗВО мистецького профілю, який залучає студентів до пізнання етнічних культурних цінностей, традицій, сам є носієм етнонаціональної культури, здійснює художньо-проектну діяльність спільно зі студентами, сприяє їхньому самоусвідомленню себе як носіїв етнокультури тощо.

Суб'єктно-організаційним компонентом методичної системи передбачено взаємодію викладача та студентів із зовнішнім соціокультурним середовищем: членами творчих професійних спілок (громадських і благодійних організацій), представниками інших національних культур; установами культури (музеями, галереями, бібліотеками, виставковими залами та ін.); центрами народної творчості тощо.

У процесі взаємодії студентів із зовнішнім етнокультурним середовищем створюються педагогічні умови, сприятливі для науково-дослідницької, етнографічної діяльності, оволодіння ними сучасними засобами художнього вираження творчого задуму в етнічному стилі.

Процесуально-діяльнісний компонентом передбачено взаємодію викладача та студентів на аудиторних і позааудиторних заняттях, під час яких здійснюється реалізація змісту програмового матеріалу етнодизайнерського характеру, використовується навчально-методичне забезпечення (електронні підручники і посібники, спеціальна фахова література, кращі зразки творів образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та дизайну, сучасні програми комп'ютерної графіки (Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, Corel Draw, 3D Studio Max, Skeach Up), художні матеріали та інструменти, художньо-проектні розробки, технічне конструювання і пошукове макетування об'єктів в етнічному стилі тощо.

Моніторинг набутих знань й умінь проводиться за критеріями оцінювання сформованості етнодизайнерської компетентності, яка містить такі показники:

когнітивний, мотиваційний, діяльнісний та ціннісно-рефлексивний. При цьому визначено чотири рівні сформованості етнодизайнерської компетентності: високий, достатній, середній, низький. Вони загалом відповідають оцінюванню навчальних досягнень студентів за чотирьохбальною національною шкалою.

Належне функціонування і розвиток методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі використання ІТ визначається спеціально організованою сукупністю заходів – комплексом організаційно-методичних умов:

1) стимулювання мотивації студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін етнодизайнерського напрямку; 2) формування високого рівня здатності студентів до самоуправління навчально-пізнавальною діяльністю; 3) створення креативного середовища навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ; 4) організація самостійної етнодизайнерської діяльності майбутніх художників у позааудиторний час.

У четвертому розділі – **«Роль і місце інформаційних технологій в системі навчання студентів декоративно-прикладному мистецтву»** – схарактеризовано концептуальні підходи до використання ІТ в умовах вищої мистецької освіти, зокрема у процесі професійної підготовки з етнодизайну. Розглянуто теоретичні та загальнонаукові засади інтеграції ІТ в середовищі мистецької освіти як передумови навчання ІТ-проектування. Аналізуються методичні аспекти навчання студентів розв'язання етнодизайнерських завдань різних рівнів складності засобами комп'ютерної графіки, подано етапи підготовки студентів до комунікаційної взаємодії на базі електронних ресурсів.

В умовах інформатизації суспільства освіта виступає гарантом його стійкого розвитку: водночас стійкий розвиток суспільства гарантує передовсім інформаційну безпеку особистості, надаючи їй через інформаційні й комунікаційні технології універсальне середовище самоосвіти. При цьому особистість розглядається як «високодуховна істота» і частинка природи, що усвідомлює свою особливу роль і місце у загальнолюдському розвитку.

Зважаючи на активний процес розвитку інформатизації суспільства, який характеризується широким впровадженням сучасних ІТ у різні сфери людської діяльності, акцентується увага на особливостях професійного використання засобів ІТ у процесі художнього проектування, що зумовлює зміни у підходах до фахової підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, вимагає досконалого володіння ними комп'ютерною технікою та сучасним програмним забезпеченням. Провідна роль при цьому відводиться комп'ютерній графіці, котра розглядається як спеціальна галузь інформатики, об'єктом вивчення якої є сукупність методів створення, обробки і відображення художньо-графічної інформації засобами апаратного забезпечення та виведення цієї інформації на площину (здебільшого паперовий носій) для подальшого використання.

Основними завданнями вивчення можливостей комп'ютерної графіки у процесі навчання етнодизайну вбачається залучення студентів до роботи з сучасними графічними редакторами, формування етнодизайнерських знань й умінь, розвиток творчого потенціалу особистості.

Доведено, що незважаючи на велику кількість прикладних графічних програм, які використовуються у професійній підготовці майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, їх функції та можливості не завжди відповідають завданням творчої етнодизайнерської діяльності студентів. Це зумовило необхідність попереднього аналізу можливостей програмних засобів і дидактичного відбору найбільш ефективних графічних редакторів комп'ютерної графіки. Цей відбір здійснювався методом експертних оцінок відповідно до встановлених показників (популярність графічного редактора серед студентів і викладачів; детальність та доступність висвітлення можливостей програмного засобу у вітчизняній науково-методичній літературі з проблем комп'ютерної графіки; діапазон виконуваних завдань з підготовки та реалізації художнього проекту; простота інтерфейсу, швидкість оволодіння інструментальними засобами; доступність на ринку комп'ютерних програмних продуктів; низькі вимоги до апаратного забезпечення; сумісність із роботою однотипних програмних засобів та ін.).

Дидактичний відбір комп'ютерних програм дав змогу встановити графічні редактори, найбільш ефективні для організації етнодизайнерської діяльності студентів. З-поміж растрових редакторів найбільш оптимальним виявився Adobe Photoshop, а серед векторних редакторів для художньої графіки – Corel Draw та Adobe Illustrator, тривимірної графіки – 3D Studio Max, Rhino Ceros та Sketch Up.

Аналіз найпоширеніших редакторів комп'ютерної графіки дав підстави для висновку, що кожен програмний засіб характеризується власним інструментальним арсеналом, має свою специфіку використання й обмежене коло можливостей. У процесі художнього проектування виробів, залежно від поставлених вимог, кожна програма може знайти своє конкретне використання, полегшуючи студентам розв'язання етнодизайнерських завдань і підвищуючи ефективність їхньої самостійної творчої діяльності у галузі етнодизайну.

Усвідомлюючи необхідність опанування майбутніми художниками декоративно-прикладного мистецтва основами комп'ютерної обробки графічних зображень та для успішного розв'язання художньо-проектних завдань, проведено обґрунтування, структурування й формування змісту курсу «Комп'ютерне проектування», метою і завданнями вивчення якого є: 1) ознайомлення студентів із теоретичними відомостями про комп'ютерну графіку; 2) формування початкових умінь і навичок створення та редагування зображень засобами графічних редакторів; 3) надання пізнавальної і практичної діяльності студентів проблемно-пошукового та творчого характеру; 4) сприяння формуванню гармонійно розвиненої творчої особистості. Зміст цієї навчальної дисципліни доповнено широким оглядом відомостей про сучасну комп'ютерну графіку та її різновиди, можливості роботи з кольором, текстурами і матеріалами; створення та редагування графічних зображень засобами сучасних графічних редакторів; формування навичок роботи з растровою і векторною графікою, розробки графічно-конструкторської документації, створення тривимірних моделей об'єктів проектування тощо. Він вивчається після засвоєння знань з таких базових навчальних дисциплін, як «Основи інформатики», «Комп'ютерна графіка», «Композиція», «Креслення» та «Проектна графіка».

Формування сучасної культури мислення майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва у процесі навчання етнодизайну на основі ІТ вбачається в

аналізі зв'язків способів мислення, які формуються при взаємодії людини з навколишнім середовищем і з урахуванням його індивідуальних та культуральних особливостей. Важливо знаходити правильний баланс між величезними інформаційними ресурсами й обмеженим часовим інтервалом, відведеним на професійну підготовку студентів до етнодизайнерської діяльності, реалізувати систематичність і методичність викладу, наочність подання навчального матеріалу, для цього необхідно систематично розробляти відповідні дидактичні посібники до навчальних занять різних типів і рекомендації щодо проведення науково-дослідницької роботи студентів, проводити експериментальні дослідження з перевірки ефективності розроблених технологій та вносити необхідні корективи в організацію як навчально-пізнавальної, так і творчої роботи студентів, систематично підвищувати кваліфікацію викладачів мистецьких ЗВО у галузі використання сучасних ІТ.

Запропоновані нами підходи до організації освітнього процесу конкретизовані на прикладі підготовки фахівців за спеціальністю 023 «Образотворче, декоративне мистецтво, реставрація» спеціалізації «Художнє виробництво з дерева» галузі знань 02 «Культура та мистецтво». Науково обґрунтований, структурований і логічно укладений зміст навчального матеріалу на прикладі спеціалізації «Художнє виробництво з дерева» передбачає вивчення елементів з низки дисциплін для етнодизайнерського проектування, які умовно можна розподілити на такі три групи: 1) мистецько-творчого характеру; 2) техніко-технологічного характеру; 3) інтегративні комплекси знань і вмінь.

Ці групи навчальних дисциплін за відповідними профілями є своєрідними інтегрованими курсами або поліпредметними комплексами, які внаслідок стрімкого розвитку об'єктів вивчення потребують постійного наукового коригування й дидактичного обґрунтування, оскільки зміст навчання має формуватися відповідно до практичних потреб. У результаті комплексного застосування цього підходу в майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва формуються спеціалізовано-професійні та соціально-особистісні компетентності фахівця в галузі етнодизайну.

Підтверджено, що розроблена нами модель методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ забезпечує можливість постійного оновлення знань й удосконалення практичних умінь і навичок, вироблення у студентів особистісних якостей та рис мобільних, конкурентоздатних фахівців.

За результатами досліджень успішну етнодизайнерську підготовку майбутнього художника декоративно-прикладного мистецтва на прикладі спеціалізацій «Художнє виробництво з дерева» й «Художнє виробництво кераміка» визначають такі компетентності: фундаментальна підготовка; мистецька підготовка з урахуванням сучасних інновацій; професійно спрямована етнодизайнерська підготовка на основі ІТ.

П'ятий розділ – **«Дослідно-експериментальна перевірка ефективності методики навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій»** – висвітлено підготовку до впровадження авторських інновацій, організацію та етапи проведення експерименту; представлено результати реалізації моделі методичної системи,

організаційно-методичних умов; проведено кількісний та якісний аналізи ефективності розробленого науково-методичного забезпечення, інтерпретовано результати статистичного аналізу одержаних даних, визначено наслідки апробації в ЗВО мистецького профілю.

Експериментальне дослідження здійснювалося впродовж 2001 – 2017 рр. на базі восьми закладів вищої та середньої професійної художньої освіти України. У педагогічному експерименті брали участь 526 студентів. Педагогічний експеримент складався з таких послідовних етапів:

1. *На констатувальному етапі* педагогічного дослідження (2001 – 2009 рр.) проаналізовано психолого-педагогічні, науково-методичні засади навчання майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ, досліджені освітні програми, навчальні плани, галузеві стандарти та інші нормативно-правові документи. Розроблено програму дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання. Проведено констатувальні зрізи навчальних досягнень студентів у галузі етнодизайну, результати яких застосовані у процесі розробки основних напрямів дисертаційного дослідження, підготовки до наступних етапів педагогічного експерименту.

2. *На пошуковому етапі* педагогічного дослідження (2010 – 2014 рр.) теоретично обґрунтовано провідні концептуальні засади навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва; підготовлено освітні програми, навчальні плани, робочі програми дисциплін, навчальні посібники, методичні рекомендації викладачам для ефективно організації навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ. Проведено пошуковий експеримент, опрацьовано його результати, підготовлено засоби для організації і проведення формувального етапу експерименту.

3. *На формувальному етапі* експерименту (2014 – 2016 рр.) впроваджено в педагогічну практику розроблену методичну систему навчання майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ; проведено експедиційно-творчі дослідження в межах традиційної щорічної Міжнародної Карпатської Школи Етнодизайну; завершено формувальний етап педагогічного експерименту й опрацьовано його результати, підведено підсумки, сформульовано основні висновки і рекомендації, визначено перспективи подальших досліджень.

Для діагностики навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ проводилося усне опитування, використовувалися контрольні роботи, тести, екзаменаційні білети, при складанні яких виділялися елементи знань, умінь і навичок, рівнів їх засвоєння і добиралися завдання для перевірки стану сформованості фахової компетентності, що відповідають професійним стандартам вищої освіти та освітньо-професійним програмам підготовки майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва.

З'ясовано, що предметом навчання етнодизайну на основі ІТ майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва є суб'єктний досвід, а саме: знання, уміння, навички, способи діяльності, що використовуються під час досягнення навчальної мети. Виявлено, що засобами навчання етнодизайну на основі ІТ для цієї категорії фахівців є елементи соціального досвіду (знання закономірностей, принципів, засобів етнодизайну, досвід упровадження способів

художнього проектування, які виражаються у формі мотиваційної, навчально-пізнавальної, ціннісно-рефлексивної діяльності тощо).

Порівняння результатів навчання виявило відмінність між показниками сформованості етнодизайнерської компетентності майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва у контрольних та експериментальних групах. Для опрацювання одержаних експериментальних даних й обчислення статистичних показників із метою перевірки ефективності методичної системи було застосовано:

1) критерії узгодженості емпіричного і теоретичного розподілів, зокрема *критерій Пірсона χ^2* , за допомогою якого виявлено існуючі відмінності між емпіричним і теоретичним розподілами, що підтверджує думку про наявність недоліків у системі навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва та потребу в розробленні нової методики (критичні значення χ^2 , що відповідають загальноприйнятим рівням значущості у експерименті є такі: від $\chi^2_{0,05} = 5,99$ до $\chi^2_{0,01} = 9,21$). Ці результати представлені на рис. 3.

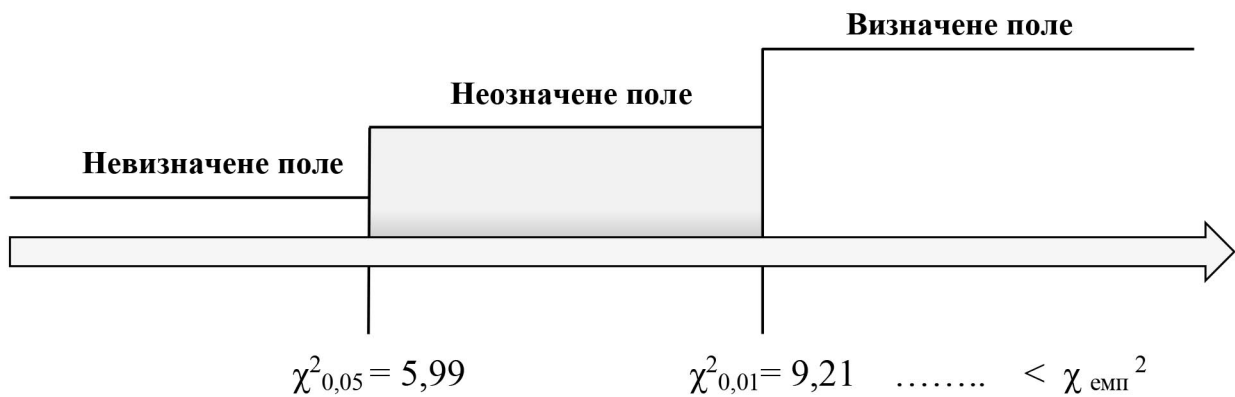

Рис. 3. Критерії узгодженості емпіричного і теоретичного розподілів.

2) *метод кореляції*, проаналізувавши отримані коефіцієнти кореляції: 0,9110; 0,6457; 0,8157; 0,5189 та порівнявши їх із таблицею значущих кореляцій, зроблено висновок про те, що отримана нами значущість кореляцій залежності результатів сформованості етнодизайнерської компетентності студентів експериментальних і контрольних груп позитивна та висока. Отже, упровадження методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ вплинуло на підвищення результативності навчання студентів.

3) *критерій Фішера*, за допомогою якого перевірено гіпотезу про відсутність відмінностей між показниками результатів сформованості етнодизайнерської компетентності майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ, які навчалися в експериментальних і контрольних групах.

Числові значення динаміки навчальних досягнень з етнодизайну в учасників експериментального процесу подано в таблиці 1. Узагальнене числове значення *високого рівня* навчальних досягнень з етнодизайну в учасників КГ усіх типів мистецьких ЗВО становить 15,9 %, натомість в ЕГ майже вдвічі більше – 30,3 %; *достатній рівень* в КГ продемонструвало 44,8 %, а в ЕГ – 46,0 %; *середнього рівня* в КГ досягнули 39,3 % студентів, а в ЕГ – 23,7 %.

Таблиця 1

Порівняльна таблиця навчальних досягнень з етнодизайну студентів контрольних і експериментальних груп наприкінці формувального етапу експерименту

Рівні навчальних досягнень	Перший етап (молодші спеціалісти)		Другий етап (бакалаври)		Третій етап (магістри)	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Високий	15,3	26,0	15,0	36,0	17,3	29,0
Достатній	45,0	48,0	44,7	41,0	44,7	49,0
Середній	39,7	26,0	40,3	23,0	39,0	22,0

Узагальнені числові показники унаочнено в діаграмі на рис. 4. У процесі статистичної обробки результатів дослідження доведено гіпотезу про те, що вищий середній показник якісних змін рівня навчальних досягнень студентів ЕГ (16,9 %), порівняно з КГ (6,54 %), не зумовлений випадковими чинниками, а є результатом створення креативного освітнього середовища в мистецьких ЗВО, а також цілеспрямованого і послідовного впровадження методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ.

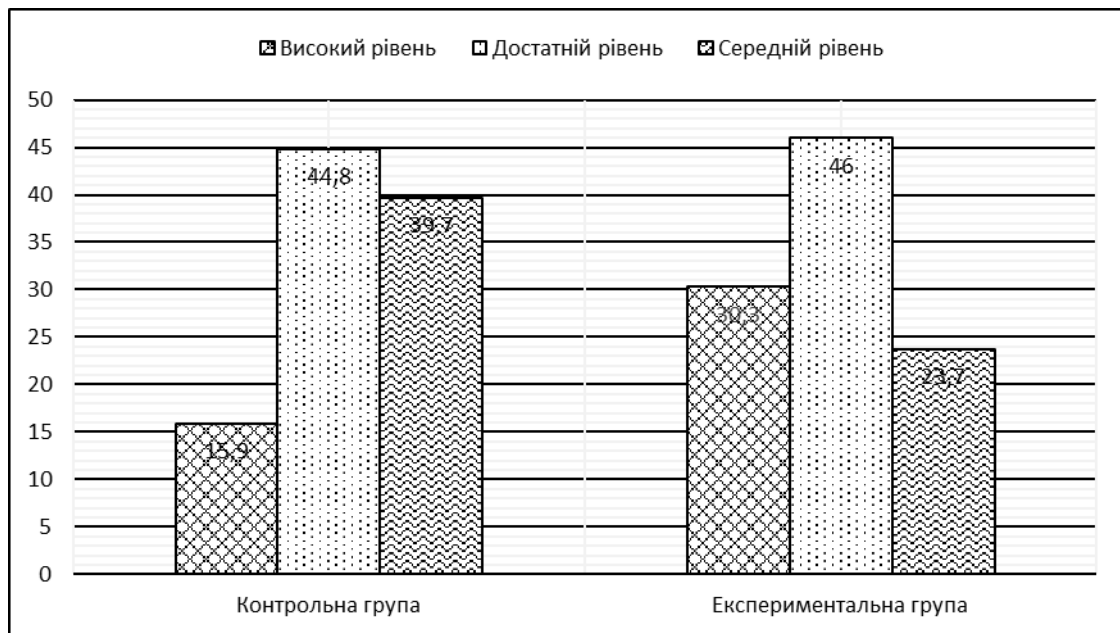

Рис. 4. Узагальнені показники навчальних досягнень з етнодизайну у студентів контрольних і експериментальних груп наприкінці формувального експерименту

Аналіз результатів педагогічного експерименту підтвердив ефективність розробленої методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ. Визначено, що ефективність її використання підвищується за рахунок забезпечення практичних потреб суб'єктів навчання й урахування динамічного розвитку нових цифрових технологій та створення сучасних комп'ютерних програм.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено ефективність методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ, а також відібрано комплекс організаційно-методичних умов її ефективної реалізації. Проведене дослідження дозволяє зробити такі висновки:

1. Здійснено аналіз теоретичних джерел з проблеми професійної підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва.

Встановлено, що сучасний стан підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва викликає необхідність широкого використання інформаційних та комунікаційних технологій в процесі навчання цієї категорії фахівців. Проблема орієнтації освіти при підготовці кваліфікованого фахівця – художника декоративно-прикладного мистецтва – відображає дві взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих тенденцій – фундаменталізації і професіоналізації.

Розкрито загальнотеоретичні характеристики педагогічної інтеграції; розроблений підхід до виявлення вихідної генетичної підстави педагогічної інтеграції – відносини між педагогікою і технікою, відповідними знаннями; визначено підходи до структурування закономірностей педагогічної інтеграції; виявлено й описано її морфологічні та функціональні показники. Підтверджено, що інтеграція комп'ютерних технологій в художню освіту забезпечує розвиток знаково-символічного і творчого мислення сучасного студента, активізує його пізнавальні мотивації, формує цілісне уявлення про навколишній світ, дозволяє долати соціальне відчуження, властиве індустріальній цивілізації, розвиває уявлення про взаємозв'язок художньої, наукової і технічної творчості.

2. Науково обґрунтовано структуру і зміст концепції методичної системи навчання студентів етнодизайну на основі ІТ.

Проведений аналіз сучасного стану навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва і науково-методичних досліджень в сфері реалізації можливостей ІТ в освітньому процесі, який дозволив сформулювати науково-методичні умови, що сприяють рівню їх фахової підготовки. Виділено основні тенденції інформатизації мистецької освіти: інформаційний ресурс стає найважливішим у розвитку мистецьких ЗВО, які здійснюють підготовку художників декоративно-прикладного мистецтва; оснащення ЗВО сучасними програмно-технічними і телекомунікаційними засобами; автоматизація управління освітнім процесом і професійною діяльністю художників декоративно-прикладного мистецтва; інформатична підготовка студентів як цілеспрямований процес формування теоретичних знань і практичних навичок використання ІТ для успішного розв'язання завдань професійної діяльності; розвиток інфраструктури, організація послідовної та неперервної інформатичної підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва; встановлення єдиних стандартів подання й обміну інформацією у професійної діяльності тощо.

З'ясовано, що навчальний матеріал повинен формуватися з урахуванням знань студентів в галузі застосування методів інформатики та засобів ІТ; виклад завдань має бути спрямований на перетворення досвіду використання ІТ студентами; зміст досліджуваного матеріалу повинен спрямовуватися на забезпечення зворотного

зв'язку між студентом й інтерактивним засобом навчання, на візуалізацію досліджуваних процесів, явищ, об'єктів; наявні у студентів знання з комп'ютерної графіки необхідно погоджувати з вмістом завдань; організація навчального матеріалу з етнодизайну повинна передбачати можливість вибору способу здійснення навчальної діяльності при виконанні завдань; необхідна автоматизація контрольної діяльності та її результатів на всіх етапах процесу навчання; для орієнтації студентів на розв'язання практичних завдань, обов'язковою умовою є професійна спрямованість навчального матеріалу; засоби ІТ повинні містити оптимальний обсяг навчального матеріалу, який може освоїти студент.

3. Розроблено модель методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ, яка містить такі модулі: цільовий, змістово-процесуальний, організаційно-управлінський і результативно-оцінювальний, котрі взаємопов'язані та взаємодоповнюють один одного. Цільовий модуль визначається професійними стандартами підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, в яких з-поміж різних компетентностей і здатностей випускника виокремлено етнодизайнерську. Змістовно-процесуальний модуль поєднує організаційно-педагогічні умови, методико-технологічне забезпечення, змістово-функціональні ресурси та особистісно орієнтовані підходи до організації освітнього процесу. Організаційно-управлінський модуль завдяки відібраним формам, методам і засобам забезпечує структурованість та дидактичну гнучкість освітнього процесу. Результативно-оцінювальний модуль передбачає моніторинг рівнів сформованості етнодизайнерської компетентності майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на відповідних етапах вивчення етнодизайну на основі ІТ.

4. Дидактично опрацьовано зміст, відібрані ефективні форми, методи і засоби навчання етнодизайну та з'ясовані можливості результативного використання ІТ у процесі розв'язання студентами художньо-проектних завдань.

З метою формування змісту навчання студентів етнодизайну на основі ІТ схарактеризовані загально дидактичні принципи (науковості, виховного характеру, наочності навчання, свідомості, активності, міцності засвоєння знань, систематичності, послідовності, доступності та ін.), які доповнені спеціальними принципами: відбору змісту навчання на основі сучасних досягнень науково-технічного прогресу в галузі ІТ; реалізації особистісно зорієнтованого підходу до навчання; врахування особливостей професійної діяльності у галузі етнодизайну; практичної спрямованості навчання; затребуваності знань тощо.

На засадах інтеграції фундаментальної та професійно орієнтованої складових змісту навчання етнодизайну актуалізовано існуюче та розроблено нове навчально-методичне забезпечення: навчально-методичний посібник «Інформаційно-комп'ютерні технології: мистецький аспект»; електронні посібники-підручники «Крок за кроком: інформаційні технології у підготовці фахівців художнього-проектного профілю», програми навчальних дисциплін «Основи інформатики», «Комп'ютерна графіка», «Мультимедійне проектування», «Комп'ютерне проектування» та ін., котрі успішно використовуються в системі професійної підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва та передбачають широке впровадження навчання етнодизайну на основі ІТ. Укладено

комплекс різнорівневих тестів і художньо-проектних задач; супутні методичні та діагностичні матеріали (тести-анкети, контрольні завдання, сценарії, поради, рекомендації тощо).

Визначено основні засоби навчання, що реалізують можливості ІТ і використовуються для підвищення ефективності функціонування методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва.

5. Виявлено організаційно-методичні умови навчання етнодизайну на основі ІТ в мистецьких ЗВО.

Належне функціонування і розвиток методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ визначається спеціально організованою сукупністю заходів – комплексом організаційно-методичних умов, до яких віднесено: 1) стимулювання мотивації студентів до вивчення професійно орієнтованих дисциплін етнодизайнерського напрямку; 2) формування високого рівня здатності студентів до самоуправління навчально-пізнавальною діяльністю; 3) створення креативного середовища навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ; 4) організація самостійної етнодизайнерської діяльності майбутніх художників у позааудиторний час. Показано, що реалізація комплексу організаційно-методичних умов дозволяє здійснювати оперативне коригування основних компонентів методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ.

6. Здійснено дослідно-експериментальну перевірку ефективності методичної системи навчання студентів етнодизайну на основі ІТ, яка показала збільшення кількості студентів з високим (15,27 %) та достатнім (10,56 %) рівнями навчальних досягнень з етнодизайну шляхом зменшення відсотку студентів із середнім і низьким рівнями в експериментальних групах порівняно з контрольними. Експериментальна робота також підтвердила ефективність запропонованих організаційно-методичних умов, які забезпечують більш високі показники сформованості етнодизайнерської компетентності у майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва порівняно з існуючими.

У процесі дослідно-експериментальної діяльності підтверджено основні теоретичні положення дослідження та виявлено, що під час навчання етнодизайну майбутні художники декоративно-прикладного мистецтва, що навчалися в експериментальних групах, володіють достатніми знаннями, стійкими навичками роботи з різними комп'ютерними програмами, використовують здебільшого сучасні графічні редактори, підтверджують на практиці творчий рівень професійних умінь і навичок у галузі етнодизайну.

7. Розроблено рекомендації щодо впровадження в освітній процес методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва основі використання ІТ.

Результати аналізу суперечностей між вимогами інформаційного суспільства та наявним рівнем підготовленості майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва свідчать про необхідність кардинальної перебудови системи навчання етнодизайну у ЗВО мистецького профілю, надання їй ознак технологічності в

розумінні обов'язковості досягнення наперед запланованого результату – високого рівня готовності студента до застосування ІТ у майбутній професійній діяльності та з метою творчого самовдосконалення.

Діалектичний зв'язок між застосовуванням ІТ у навчанні майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва та рівнем відповідності його результатів запитам суспільства потрібно розглядати як системотвірний чинник навчання етнодизайну. Метою впровадження методичної системи навчання етнодизайну на основі ІТ у мистецьких ЗВО є формування системи етнодизайнерських компетентностей майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва як важливої складової їхньої професійної готовності творити «за законами краси».

Основні результати дисертаційного дослідження використано при розробці проектів професійних стандартів з підготовки спеціалістів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти (галузь знань 02 «Культура і мистецтво», спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»); під час реалізації Програми місцевих екологічних дій в Україні (МЕП), Проекту «Зміцнення партнерства між громадою та школою в Україні (за сприяння Агентства міжнародного розвитку США), Міжнародного інвестиційного проекту «Локальні ініціативи для сталої України» (за результатами проекту ЄС); у процесі підвищення кваліфікації керівників і науково-педагогічних працівників мистецьких ЗВО та організацій громадянського суспільства (дистанційний курс, сертифікована навчальна програма «Карпатська Школа Етнодизайну», науково-практичні конференції, тренінги та семінари).

Застосування методичної системи навчання етнодизайну на основі ІТ забезпечить випереджальну фахову підготовку студентів, формування в них потреби неперервного творчого саморозвитку, умінь та навичок самоосвіти, самостійного та креативного підходу до процесу набуття нових знань, формування практичних умінь і навичок. Стан і тенденції розвитку соціуму дають можливість прогнозувати необхідність подальшою розвитку системи навчання етнодизайну, оскільки результати мають відповідати соціальним, науковим і технологічним цілям, рівневі розвитку суспільства, внутрішнім потребам системи вищої мистецької освіти.

Проведене дослідження, безперечно, не вичерпує всіх аспектів розглянутої проблеми. Перспективними є вивчення засад забезпечення якості підготовки студентів різних мистецьких спеціальностей на основі використання ІТ, здійснення пошуку ефективних форм підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників у контексті інформатичної підготовки, дослідження проблеми наступності підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва в умовах запровадження інтегрованого навчання на засадах етнометодології тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові публікації, в яких висвітлено основні результати дисертаційного дослідження:

Монографії

1. Близнюк М.М. Методична система навчання етнодизайну на основі інформаційних технологій (інтеграційні процеси, інноваційна складова, педагогічна практика): монографія / за ред. проф. М.С. Корця. Київ: Видавництво «Акварель», 2017. 504 с.

2. Близнюк М.М. Е-суспільство: цифрове майбутнє України: монографія / П.Д. Біленчук, М.М. Близнюк, О.Л. Кобилянський, Ю.І. Ковальчук та ін. : за ред. проф. П.Д. Біленчука. Київ: УкрДГРІ, 2018. 216 с.

3. Близнюк М.М. Інформаційно-комп'ютерні технології: мистецький аспект: наукове видання. Київ : Каравела, 2006. 272 с.

Статті у наукових збірниках і фахових виданнях

4. Близнюк М.М. Метод творчих дослідницьких проектів як основа формування інформаційної культури фахівців художньо-мистецьких спеціальностей. *Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*: зб. наук. праць. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. Вип. 3. С. 95-101.

5. Близнюк М.М. Інформатика в коледжі прикладного та декоративного мистецтва. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2001. №1. С. 46-48.

6. Близнюк М.М. Формування основ інформаційної культури за допомогою комплексного використання НІТ у студентів вищих навчальних закладів прикладного та декоративного мистецтва. *Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*: зб. наук. праць. Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. Вип. 4. С.154-161.

7. Близнюк М.М. Роль інформаційних технологій у розвитку громадянської освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: наук збірник. Умань: УДПУ імені Павла Тичини, 2014. № 48. С. 59-64.

8. Близнюк М.М., Андрейканіч А.І. Комп'ютерні технології у навчальному процесі художніх закладів освіти (на прикладі викладання предмета «проектування» для спеціалізації «дизайн меблів»). *Вісник Закарпатського художнього інституту*. Ужгород, 2014. №5. С. 194-196.

9. Близнюк М.М. Педагогічний дизайн мультимедійної презентації в навчанні декоративно-прикладному мистецтву. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / гол. ред.: М.Т. Мартинюк. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2014. Ч. 3. С. 45-56.

10. Близнюк М.М. Теоретико-методологічна база, підстави і фактори педагогічної інтеграції в контексті мистецької освіти на основі інформаційних технологій. *Наукові записки*: зб. наук. статей Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова / упор. Л.Л. Макаренко. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. Вип. СХХХІ. С.20-33. (Серія педагогічні та історичні науки).

11. Близнюк М.М. Наукові підходи дослідження, структурування і проектування методичних систем навчання етнодизайну. *Фізико-математична освіта: науковий журнал*. / ред. кол.: О.В. Семеніхіна (гол. ред.) та ін. Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2017. Вип. 2(12). С. 31-36.

12. Близнюк М.М. Український етнодизайн – національний стиль та антиглобалізаційний вимір (педагогічний аспект). *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*: зб. наук. праць / за ред. В.Д. Сиротюка. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. С. 23-33. (Серія 5. Педагогічні науки: реалії і перспективи).

13. Близнюк М.М. Наукові підходи до структурування методичних систем навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва засобами інформаційних технологій. *Наукові записки*: зб. наук. статей Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова / упор. Л.Л. Макаренко. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. Вип. 134. С. 5-18.

14. Близнюк М.М. Екологічний напрям дизайн-процесу як сучасна модель художньо-проектної діяльності. *Педагогічна освіта: теорія і практика*: зб. наук. праць / гол. ред. В.М. Лабунець. Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 24 (1-2018). Ч.2. С. 393-398.

15. Близнюк М.М. Інформаційні технології у навчанні етнодизайну майбутніх фахівців художньо-проектного напрямку *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*: наук. збірник Уманського держ. пед. ун-ту імені Павла Тичини / ред. кол.: Безлюдний О. І. (гол. ред.) та ін. Умань : ВПЦ «Візаві», 2018. Вип. 58. С. 60-67.

16. Близнюк М.М., Михайленко В.П. Мультимедійний посібник «Крок за кроком» – новий інструмент освіти для сталого розвитку. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*: зб. наук. праць Донбаського державного педагогічного університету. Слов'янськ: ДДПУ, 2018. Вип. 7. С. 50-61.

17. Близнюк М.М. Проектування умінь у педагогічному дизайні навчання майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва. *Наукові записки*: зб. наук. статей Нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова / упор. Л.Л. Макаренко. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. Вип. 138. С. 6-14.

18. Близнюк М.М. Педагогічний дизайн на основі інформаційних технологій: аналіз та принципи проектного підходу. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. / за ред. А.М. Ломаковича, В.Є. Бенери. Кременець : ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2018. Вип. 9. С. 34-45. (Серія: Педагогіка)

19. Близнюк М.М. Художньо-проектна діяльність: до питання навчання майбутніх фахівців декоративно-прикладного мистецтва. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна* / редкол.: П.С. Атаманчук (голова, наук. ред.) та ін.: Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 24 (STEM-інтеграція як важлива передумова управління результативністю та якістю освіти). С. 138-141.

20. Близнюк М.М. Дослідно-експериментальна перевірка ефективності методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій. *Фізико-математична освіта*: наук. журнал. / ред. кол.: О.В. Семеніхіна (гол. ред.) та ін. Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2018. Вип. 1(15). С. 146-152.

*Статті в зарубіжних виданнях та
виданнях міжнародних наукометричних баз*

21. Blyzniuk Mykola. Sustainable and Integrated Water/River Basin Management. *The Carpathian Convention Practical Use (Plain Language Guidebook 1)*. This

publication was produced by «Information Center «Green Dossier» (Kyiv), LEAD International (London). Kyiv, 2007. Article 6. P. 21-25.

22. Blyzniuk Mykola. Awareness raising, education, and public participation. *The Carpathian Convention Practical Use (Plain Language Guidebook 2)*. This publication was produced by «Information Center «Green Dossier» (Kyiv), LEAD International (London). Kyiv, 2007. Article 13. P. 43-47.

23. Близнюк Н.Н. Проектная деятельность в образовательном процессе. Актуальные научные исследования в современном мире: сб. науч. трудов. Переяслав-Хмельницький, 2018. Вып. 4 (36). Ч. 8. С. 39-44.

24. Близнюк М.М. Педагогічний дизайн як сучасний дидактичний напрям у підготовці майбутніх художників. Науковий огляд: міжнар. науковий журнал. Центр міжнародного наукового співробітництва. Київ-Дубаї-Люблін: Вид. «ТК Меганом», 2018. Вип. 3 (47). С. 5-18.

25. Blyzniuk Mykola. Conservation of Carpathian Heritage: international investment project of Ethnographic design. *Humanitarian approaches to the Periodic Law*. Science and society. Proceedings of the 7th International conference. Accent Graphics Communications & Publishing. Canada, Hamilton, 2018. (Ed. 9) (2018). P. 56-68.

Опубліковані наукові праці апробаційного характеру

26. Близнюк М.М. Інформаційні технології в мистецтві та дизайні: освітній аспект. *Розвиток національної моделі дизайну і образотворчого мистецтва в умовах глобалізації сучасного світу*: вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Харків: ХДАДМ. Вип. 6. 2002. С. 58-60.

27. Близнюк М.М. До питання застосування комп'ютерно-орієнтованих технологій в декоративно-прикладному мистецтві. *Комп'ютерно-орієнтовані технології*. Київ, 2005. Том II. С.41-46.

28. Близнюк М.М. Комп'ютерно-орієнтовані технології в декоративно-прикладному мистецтві: короткий аналітичний огляд. *Технічна естетика і дизайн*: міжвідомчий науково-тех. збірник. Київ. 2005. Вип. 5. С. 122-129.

29. Близнюк М.М. Інтеграція комп'ютерно-орієнтованих технологій в художньо-творчу практику: освітній аспект. *Мистецтвознавство України*: зб. наук. праць. Київ: Академія мистецтв України, 2008. Випуск IX. С. 240-246.

30. Близнюк М.М. Комп'ютерні технології і мистецтво: контекст сучасних інноваційних вимог. Вісник Львівської національної академії мистецтв. Львів: ЛНАМ, 2009. Спецвипуск VII. С. 82-93.

31. Близнюк М.М. Комп'ютерні технології в етнодизайні і дизайн-освіті: витоки, сучасний стан і перспективи. Становлення і розвиток етнодизайну: український та європейський досвід: зб. наук. праць / Ред. кол. : М.І. Степаненко (гол. ред.), Є.А. Антонович (упоряд. і відп. ред.), В.П. Титаренко та ін. Полтава : Полтавський літератор, 2012. Книга 1. С. 57-65.

32. Близнюк М.М. Теоретичні основи та мистецькі аспекти комп'ютерної графіки: аналітичний огляд. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Львів: ЛНАМ, 2011. Спецвипуск VIII. С. 184-196.

33. Близнюк М.М. Інтеграція комп'ютерних технологій та етнодизайну: витоки та актуальність питання. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв*: зб. наук. праць / за ред. В.Я. Даниленка. Харків: ХДАДМ, 2013. С. 9-11.

34. Blyzniuk Mykola, Andreykanich Andrei. International Investment Project «Carpathian Academy of Ethnographic Design». *Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст*: Зб. наук. праць. / ред. кол. : гол. ред. М.І. Степаненко, упоряд. і відп. ред. Є.А. Антонович, В.П. Титаренко та ін. Полтава: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2013. Книга I. С. 268-274.

35. Близнюк М.М. Мультимедійні технології в навчанні декоративно-прикладному мистецтву. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*: наук.-техн. збірник / відпов. ред. М.М. Дьомін. Київ: КНУБА, 2016. Вип. 43. Ч. I. С. 66-77.

36. Близнюк М., Михайленко В., Денафас Г., Малькова Т. Карпатська Школа – освітній ресурс для сталого розвитку. *Фізична географія та геоморфологія*: міжвід. наук. зб. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2017. Вип. 1(85). С. 137-145.

37. Близнюк М.М. Сучасні інтегративно-педагогічні концепції навчання етнодизайну та роль інформаційних технологій у цьому процесі, підходи до структурування методичних систем навчання. *Теорія і практика дизайну*: зб. наук. праць. Напрямок «Мистецтвознавство». Київ: ЦП «Компринт», 2017. Вип. 12. С. 43-59.

38. Близнюк М.М. Програмний пакет для просторового моделювання механічної обробки матеріалів Artcam Pro. *Informatics and Computer Technics Problems: Proceedings of the Sixth International Conference on Chernivtsi National University*. Чернівці: ВД «Родовід», 2017. С. 107-109.

39. Близнюк М.М., Крицкалюк О.І. Методичне забезпечення навчання комп'ютерного проектування художніх виробів з дерева. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Львів: ЛНАМ, 2017. Вип. 33. С. 187-212.

40. Близнюк М.М. Програмне забезпечення навчання комп'ютерного проектування художніх виробів з дерева. *Теорія і практика дизайну*: зб. наук. праць. Напрямок «Технічна естетика». Київ: ЦП «Компринт», 2017. Вип. 13. С. 3-25.

41. Близнюк М.М., Михайленко В.П. Кластерна модель в реалізації освіти для сталого розвитку. *Фізична географія та геоморфологія*: міжвід. наук. зб. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2018. Вип. 1 (89). С. 110-119.

Навчальні програми, методичні рекомендації

42. Близнюк М.М. Основи комп'ютерної графіки: програма навчальної дисципліни для студентів першого освітньо-кваліфікаційного рівня ВНЗ прикладного та декоративного мистецтва. Косів: КУПДМ ЛНАМ, 2008. 12 с.

43. Близнюк М.М. Шрифти і проектна графіка на персональному комп'ютері: програма навчальної дисципліни для студентів напряму 6.020207 «Дизайн» та 6.0020208 «Декоративно-прикладне мистецтво». Косів: КІПДМ ЛНАМ, 2009. 8 с.

44. Близнюк М.М. Комп'ютерні технології в проектуванні: програма навчальної дисципліни для студентів програма навчальної дисципліни для студентів ВНЗ прикладного та декоративного мистецтва, спеціальності «Художня обробка дерева». Косів: КІПДМ ЛНАМ, 2011. 30 с.

45. Близнюк М.М. Комп'ютерні технології у проектуванні: програма навчальної дисципліни для студентів ВНЗ декоративно-прикладного мистецтва, спеціальності «Художній розпис». Косів: КІПДМ ЛНАМ, 2011. 28 с.

46. Близнюк М.М. Основи комп'ютерної графіки: програма навчальної дисципліни для студентів I освітньо-кваліфікаційного рівня ВНЗ декоративно-прикладного мистецтва (ред. друга, доп.). Косів: КУПДМ ЛНАМ, 2012. 12 с.

47. Близнюк М.М. Основи комп'ютерних технологій: програма навчальної дисципліни для студентів напряму підготовки 6.020207 «Дизайн», спеціалізації «Дизайн меблів та виробів з дерева». Косів: КІПДМ ЛНАМ, 2012. 16 с.

48. Близнюк М.М. Інформаційний дизайн: програма навчальної дисципліни для студентів IV-V курсу з галузі знань 0202 «Мистецтво» за напрямами підготовки 6.020207 і 7.020207 «Дизайн», спеціалізації «Графічний дизайн». Косів: КІПДМ ЛНАМ, 2013. 24 с.

49. Близнюк М.М. Методичні рекомендації для практичної роботи з предмету «Інформаційний дизайн» для студентів напрямів підготовки 6.020207 і 7.020207 «Дизайн». Косів: КІПДМ ЛНАМ, 2014. 36 с.

50. Близнюк М.М. Комп'ютерне проектування: програма навчальної дисципліни для студентів ВНЗ декоративно-прикладного мистецтва, спеціальності «Художні вироби з дерева». Косів: КІПДМ ЛНАМ, 2015. 32 с.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

51. Близнюк М.М. Методологічні основи становлення курсу «Комп'ютерний дизайн і мультимедійні технології». *Наступність у навчанні інформатики майбутніх вчителів початкової школи в умовах ступеневої вищої школи*: матер. Всеукр. наук.-практ. семінару (29-30 квітня 2002 р.). Хмельницький, 2002. С. 96-108.

52. Близнюк М.М. Зміцнення партнерства освітніх установ і громади шляхом проектної діяльності – важлива складова сільської школи майбутнього в Гуцульському регіоні. *Сільська школа: реалії та перспективи*. Івано-Франківськ, 2009. Вид. 5. С. 39-45.

53. Близнюк М.М. Реклама і дизайн як складова частина роботи регіонального науково-дослідного центру розробки і впровадження інформаційних технологій в освіту. *Реклама і дизайн: європейський вибір (освіта, наука, практика)*: зб. наук. праць V Міжнар. наук.-практ. конф. Київ: Інститут реклами, 2010. Вип. 4. С.146-150.

54. Близнюк М.М., Крицкалюк О.І. Апробація експериментальної навчальної програми з дисципліни «Комп'ютерні технології в проектуванні» в процесі підготовки фахівців художньої обробки дерева та дизайну меблів. *Феномен українського художнього деревообробництва*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (20 вересня 2012 р.). Івано-Франківськ: Вид. ПНУ ім. В. Стефаника, 2012. С.14-23.

55. Близнюк М.М. Інтеграція комп'ютерних технологій та етнодизайну: витоки та актуальність питання. *Дизайн-освіта в Україні: сучасний стан, перспективи розвитку та євроінтеграція*: матер. Міжнар. наук.-метод. конф. у рамках VI Міжнар. форуму «Дизайн-освіта – 2013» (2-4 листопада 2013 р.). Харків: ХДАДМ, 2013. С. 9-11.

56. Blyzniuk Mykola, Malkova Tamara, Ignatenko Olga. Pedagogical Model & Curriculum Design. Kosiv district, Hutsulshina land – Ivano-Frankivsk region. *New information and communication means for sustainable development of tourism in rural regions of the Carpathians*. UNEP Vienna – Secretariat of the Carpathian Convention (SCC) Vienna International Centre: druck.at Druck-und Handelsgesellschaft mbH 2544 Leobersdorf, Austria. 2013. P.29-37; 2014. 60-70.

57. Близнюк М.М. Комп'ютерне моделювання: теоретичні основи й освітній аспект. *Інформаційні технології в навчальному процесі 2013*: матер. наук.-практ.

Інтернет-конф. (16-20 грудня 2013 р.). Чернігів, 2013. URL: <http://ikt-cn.org/index.php/internet-konferentsiya/materiali-konferentsiji-2013/95-itnp-2013/informatichnij-pargramok-2013>.

58. Близнюк М.М. Інформаційно-комунікаційні технології у підготовці фахівців художньо-проектного напрямку: до питання методики навчання. *Інформаційне суспільство XXI століття: культура, освіта, цивілізація*: матер. наук.-практ. Інтернет-конф. (22-25 квітня 2014 р.). Полтавська державна аграрна академія, 2014. URL: <http://www.acup.poltava.ua/downloads/konferenciya/2.pdf>.

59. Близнюк М.М. Застосування інформаційних технологій в освітньому процесі художньо-проектного напрямку/ *Проблеми інформатики та комп'ютерної техніки*: матер. III наук.-практ. конф. (27-30 травня 2014 р.). Чернівці: ЧНУ ім. Юрія Федьковича, 2014. С.160-161.

60. Близнюк М.М. Програмне забезпечення навчання етнодизайну засобами мультимедіа. *Інформаційні технології в освіті, науці й техніці*: праці III Міжнар. наук.-практ. конф. (12-14 травня 2016 р.). Черкаси: ЧДТУ, 2016. С. 234-237.

61. Близнюк М.М. До питання методики навчання засобами інформаційно-комунікаційних технологій майбутніх фахівців художньо-проектного напрямку. *Проблеми інформатизації навчального процесу в школі та вищому педагогічному навчальному закладі*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (10 жовтня 2017 р.). Київ: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017. С. 15-16.

62. Близнюк М., Михайленко В., Минджов К., Вербицький В. «Крок за кроком» – новий інструмент освіти для сталого розвитку. *Фізична географія та геоморфологія*: міжвід. наук. зб. Київ: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2017. Вип. 4(88). С. 118-124.

63. Близнюк М.М. Інформаційно-комунікаційна технологія як новація в навчанні майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва. *Художні практики початку XXI століття: новації, тенденції, перспективи*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (24 листопада 2017 р.). Київ: КДІ ДПМ і Д імені Михайла Бойчука, 2017. С. 101-103.

АНОТАЦІЯ

Близнюк М.М. Методична система навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни). – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2018.

У науковій роботі досліджено методичну системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій. Теоретико-методологічні засади розвитку сучасної професійної мистецької освіти в системі педагогічної науки розглянуто крізь призму проблем інтеграції знань у контексті художнього сприйняття, сучасних інтегративно-педагогічних концепцій та ролі інформаційних технологій у цьому процесі. Охарактеризовано теоретичні засади дослідження проблеми опанування

знань та проектування умінь, а також наукові підходи до структурування і проектування методичних систем навчання. Педагогічний дизайн розглядається як сучасний дидактичний напрям у підготовці майбутніх фахівців художньо-проектного напрямку.

Концептуальні засади художньо-проектної підготовки майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва охарактеризовано в контексті навчальної підготовки фахівців декоративно-прикладного мистецтва як важливої складової частини системи художньої освіти, охарактеризовано етнографічний аспект народної творчості. Художньо-проектна діяльність розглядається крізь призму витоків і перспектив етнодизайну, елементів творчості і формування професійної компетентності у навчанні декоративно-прикладному мистецтву. Етнодизайн і артдизайн висвітлено як теоретичні основи та методичні засади навчання майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва.

Досліджено концептуальні основи проектування педагогічної моделі застосування комп'ютерної технології в умовах навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва, структурні елементи педагогічної моделі методичної системи навчання етнодизайну, а також шляхи, методи і умови впровадження методичної системи навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі ІТ.

Розглянуто теоретичні та загальнонаукові засади інтеграції комп'ютерних технологій до мистецької освіти художньо-проектного напрямку як передумови навчання ІТ-проектування. Аналізуються методичні аспекти навчання студентів розв'язання етнодизайнерських завдань засобами комп'ютерної графіки, подано етапи підготовки студентів до комунікаційної взаємодії на базі електронних ресурсів. Шляхом дослідно-експериментальної перевірки підтверджено ефективність розробленої методики навчання етнодизайну майбутніх художників декоративно-прикладного мистецтва на основі інформаційних технологій.

Ключові слова: сталий розвиток, етнодизайн, художня освіта, декоративно-прикладне мистецтво, методична система навчання, педагогічна інтеграція, вищі мистецькі навчальні заклади, інформаційна технологія, комп'ютер, студент, викладач, художник.

Блызнюк Н.Н. Методическая система обучения этнодизайна будущих художников декоративно-прикладного искусства на основе информационных технологий. – Квалификационная научный труд на правах рукописи. Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (технические дисциплины). – Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2018.

В квалификационной научной работе исследовано методическую систему обучения этнодизайна будущих художников декоративно-прикладного искусства на основе использования информационных технологий. Теоретико-методологические основы развития современной профессионального художественного образования в системе педагогической науки рассмотрено сквозь призму проблем интеграции знаний в контексте художественного восприятия, современных интегративно-педагогических концепций и роли информационных технологий в этом процессе.

Охарактеризованы теоретические основы исследования проблемы овладения знаниями и проектирование умений, а также научные подходы к структурированию и проектирования методических систем обучения. Педагогический дизайн рассматривается как современный дидактический направление в подготовке будущих специалистов художественно-проектного направления.

Концептуальные основы художественно-проектной подготовки будущих художников декоративно-прикладного искусства охарактеризованы в контексте учебной подготовки специалистов декоративно-прикладного искусства как важной составной части системы художественного образования, охарактеризованы этнографические аспекты народного творчества. Художественно-проектная деятельность рассматривается сквозь призму истоков и перспектив этнодизайна, элементов творчества и формирования профессиональной компетентности в обучении декоративно-прикладному искусству. Этнодизайн и артдизайн освещены как теоретические основы и методические основы обучения будущих художников декоративно-прикладного искусства.

Исследовано концептуальные основы проектирования педагогической модели применения компьютерной технологии в условиях обучения этнодизайна будущих художников декоративно-прикладного искусства, структурные элементы педагогической модели методической системы обучения этнодизайна, а также пути, методы и условия внедрения методической системы обучения этнодизайна будущих художников декоративно-прикладного искусства на основе информационных технологий.

Рассмотрены теоретические и общенаучные принципы интеграции компьютерных технологий в художественное образование проектного направления как предпосылки обучения ИТ-проектирования. Анализируются методические аспекты обучения студентов решению задач этнодизайна средствами компьютерной графики, представлены этапы подготовки студентов к коммуникационному взаимодействию на базе электронных ресурсов. Путем опытно-экспериментальной проверки подтверждена эффективность разработанной методики обучения этнодизайна будущих художников декоративно-прикладного искусства на основе информационных технологий.

В основу исследования положены идеи, сформулированные в Концепции устойчивого развития: этнокультурную и экологическую составляющие обеспечивает традиционное декоративно-прикладное искусство; экономическую составляющую – техническое творчество с использованием информационных технологий. Этническим дизайном обеспечивается реализация основных проектных технологий: художественного проектирования, технического проектирования, ИТ-проектирования.

Система обучения этнодизайна на основе информационных технологий отличается от систем, разработанных и описанных ранее тем, что предусматривает: интенсивное применение средств и методов информационных технологий как объектов изучения и средств обучения; органическое сочетание групповых и сетевых организационных форм профессионально-художественной подготовки.

Практическое значение результатов исследования заключается в разработке содержания и методики обучения этнодизайна будущих художников декоративно-

прикладного искусства на основе ИТ, в частности учебно-методического обеспечения и создание дидактических условий для учебного процесса путем формирования предметно-ориентированной образовательной среды обучения и внедрения в учебный процесс нестандартных подходов на основе этнотрадиций и концепции устойчивого развития.

Разработаны учебные программы и содержательные модули по обучению этнодизайна дисциплин «Основы информатики», «Компьютерная графика» и «Компьютерное проектирование», учебные пособия и методические рекомендации для студентов специальности «Художественные изделия из дерева», «Художественная керамика» направления подготовки 023 «Изобразительное искусство, декоративное искусство, реставрация» отрасли знаний 02 «Культура и искусство».

Материалы исследования могут быть использованы для дальнейшего совершенствования профессиональной подготовки будущих художников в учреждениях высшего художественного образования и в процессе стажировки и повышения квалификации научно-педагогических работников.

Ключевые слова: устойчивое развитие, этнодизайн, художественное образование, декоративно-прикладное искусство, методическая система обучения, педагогическая интеграция, высшие художественные учебные заведения, информационная технология, компьютер, студент, преподаватель, художник.

Blyzniuk N.N. Methodical Approaches in Educational System of Future Artists in Decorative and Applied Art Based on Ethnographic Designing and Information Technologies. – Qualification scientific work on the rights of the manuscripts. Theses for obtaining Doctoral degree in pedagogical sciences, specialty of 13.00.02. – The Theory and Methods of Training (technical disciplines). – National Pedagogical University named after M. P. Drahomanov. – Kyiv, 2018.

The research is focused on methodical approaches of teaching future artists in decorative and applied art on the basis of ethnographic design and information technologies. Theoretical and methodological principles of modern professional artistic education in the system of pedagogical science are considered through the prism of integration of knowledge in the context of artistic perception, modern integrative pedagogical concepts and the role of information technologies in this process. There were observed and described theoretical foundations of gaining knowledge, designing and acquiring skills, as well as defining scientific approaches in structuring and designing of teaching methods. Pedagogical design is considered as a modern didactic direction in the training of future specialists in the artistic and design direction.

The conceptual principles of the artistic and design training of future artists of decorative and applied art are described in the context of the training of specialists in arts and crafts. They are assumed as an important part of the system of artistic education and the ethnographic aspect of national creativity. Artistic and project activity are considered through the prism of trends and perspectives of ethnographic design, elements of creativity and the formation of professional competence while study arts and crafts. Ethnographic design and art design are highlighted as theoretical foundations and methodological principles for the training of future artists of decorative and applied arts.

The conceptual foundations of pedagogical modeling for application of computer technology into ethnographic design curricula for future artists of decorative and applied art, structural elements of pedagogical modeling and methodology of schooling based on information technologies, as well as ways, methods and conditions of introduction IT technologies for teaching ethno-designers, artists of decorative and applied art.

There are considered theoretical and general principles of incorporation computer technologies to education in artistic-designing direction as a prerequisite for learning of IT designing.

The methodical aspects of teaching students to solve problems of ethnographic design by means of computer graphics are analyzed; stages of preparation of students for communication interaction on the basis of electronic resources are presented. Through experimental and experimental verification, the effectiveness of the developed methodology of teaching the ethnographic design of future artists of decorative and applied art on the basis of information technologies has been confirmed.

The practical meaning of the study outcomes lies in developing of the content and teaching methods that are grounded on IT – technologies, aiming to educate future art designers and crafts. It means in particular, elaborating of training guidelines, forming educational support and didactic conditions by means of inclusive scholastic content based on ethnic traditions and sustainable development approaches. There were developed new educational tools and the content modules for ethno-designers within the following disciplines «Fundamentals of Informatics», «Computer Graphics» and «Computer Designing», the tutorials and guidelines for students who are specialized in «Wooden Art Products», «The Art of Ceramics», also aimed at strengthening training directions 023 «Fine Art, Decorative Art and Instauration» branch of knowledge 02 «Culture and Art».

Research materials may be introduced to professional and follow-on training of future artists, to professional education at higher art institutions, also at skill sharing and short-term refresher courses, internships and post-graduate trainings of scientific and pedagogical employees.

Keywords: sustainable development, ethnographic design, artists' education, arts and crafts, teaching methodology, pedagogical integration, higher educational institutions, information technology, computer, student, teacher, artist.

Підписано до друку 23.11.2018р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим. Зам. № 334
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.